

**ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Перлини
наукового пошуку

**Збірник
наукових
статей**

**ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Перлини наукового пошуку
(Збірник наукових статей)

Хмельницький державний центр науки, інновацій та інформатизації – 2013

УДК 378.14:371.132
ББК 74.5

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту проблем виховання
НАПН України (протокол № 5 від 25 квітня 2013р.).

Рецензенти:

*Мельник О. В. – заступник директора Інституту проблем виховання
НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;*

*Канішевська Л. В. – завідувач лабораторії виховної роботи в закладах
інтернатного типу Інституту проблем виховання НАПН України, доктор
педагогічних наук, старший науковий співробітник.*

Упорядники: Волинець К.І., Ващенко О.М., Т.В.Кравченко.

**Перлини наукового пошуку: збірник наукових статей /за заг. ред.
Докукіної О. М./ упоряд. К. І. Волинець, О. М. Ващенко, Т. В. Кравченко. –
Хмельницький: ХмЦНІ, 2013. – 350 с.**

У збірнику наукових статей представлені дослідження проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя як конкурентоспроможного фахівця. Частина публікацій складена у тандемі: досвідчений викладач, який має науковий ступінь, та студент-магістрант, метою яких є розвиток у студентів інтересу до наукового дослідження; поглиблення й розширення теоретичних знань з педагогіки, педагогічної та вікової психології; методик природничо-математичних дисциплін; розвиток дослідницьких, діагностичних, інтелектуальних умінь.

Низка публікацій виконана магістрантами та науковцями, що є результатом самостійного наукового дослідження з актуальних проблем сучасної педагогічної науки Ота практики.

Збірник наукових статей призначений для науковців, аспірантів, студентів, викладачів, які цікавляться питаннями сутності та специфіки професійної підготовки майбутнього вчителя як конкурентоздатного фахівця в галузі освіти.

УДК 378.14:371.132
ББК 74.5

© Волинець К. І., 2013
© Ващенко О. М., 2013
© Кравченко Т. В., 2013
© ХмЦНІ, 2013

Зміст

Передмова.....	6
<i>Розділ I. Спільна дослідницька діяльність науковців і магістрантів</i>	
<i>Ващенко О. М., Роїк Т. О.</i> Організаційно-педагогічні особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи.....	7
<i>Ващенко О. М., Буряк Н. Б.</i> Формування в майбутніх вчителів компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій в навчально-виховному процесі початкової школи.....	16
<i>Волинець К. І., Кравчун Ю. В.</i> Підготовка вчителя початкової школи до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі	23
<i>Волинець К. І., Бутенко Т. М.</i> Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього вчителя в умовах професійної освіти в університеті.....	35
<i>Кравченко Т. В., Ярощук А. М.</i> Стан підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання молодших школярів засобами українських народних звичаїв і традицій	46
<i>Кравченко Т. В., Лабунець Ю. О.</i> Педагогічні інновації як засіб оптимізації вищої педагогічної освіти	55
<i>Кравченко Т. В., Заворотна О. І.</i> Сутнісні характеристики інтерактивну як методу навчання	63
<i>Кравченко Т. В., Таран М. С.</i> Рівні підготовленості майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи	72
<i>Лищенко Г. П., Верещак Г. В.</i> Активізація пізнавальної діяльності – основа формування математичних компетенцій школярів.....	80
<i>Лищенко Г. П., Нестеренко А. В.</i> Розвиток умінь майбутніх учителів початкових класів та роботи з творчим завданнями з математики.....	88
<i>Митник О. Я., Лазаревич Ю. М.</i> Психолого-педагогічні умови розвитку творчих умінь майбутнього вчителя початкової школи у процесі професійної підготовки	93
<i>Митник О. Я., Мельник О. І.</i> Психолого-педагогічні умови побудови уроку у початковій школі як цілісного творчого процесу.....	100
<i>Митник О. Я., Солодухіна А. П.</i> Методи навчання у педагогічному ВНЗ як засіб розвитку професійно- значущих якостей особистості майбутнього вчителя початкової школи.....	107
<i>Митник О. Я., Єременко І. І.</i> Психолого-педагогічні умови забезпечення конкурентоспроможності майбутнього вчителя початкової школи у процесі професійної підготовки	113
<i>Стаднік Н. В., Козленко О. В.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до особистісно	

орієнтованого навчання молодших школярів.....	119
<i>Стаднік Н. В., Михайлова Н. В.</i> Педагогічне керівництво самостійною роботою як один напрямів підготовки вчителів початкової школи	126
<i>Стаднік Н. В., Нідоева А. М.</i> Сучасний стан підготовки вчителя початкової школи до використання проектної технології у своїй професійній діяльності	134
<i>Стаднік Н. В., Моргун О. П.</i> Підготовка майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів початкової школи	141
<i>Тименко В. П., Суярко М. В.</i> Теоретичні основи початкової дизайн- освіти	147
Розділ II. Наукові доробки науковців та вчителів-практиків	
<i>Лобода О. В.,</i> Формування професійної компетентності майбутніх учителів англійської мови для дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу.....	159
<i>Романенко Л. В.</i> Наступність природничої освіти в дошкільлі – початковій школі.....	169
<i>Сябренко А.</i> Використання інтерактивних лекцій у формуванні продуктивного мислення студентів	176
Розділ III. Наукові доробки магістрів	
<i>Товкач. О. А.</i> Розвиток пізнавальної активності в учнів 3-х класів на уроках «Я і Україна».....	182
<i>Товкач О. А., Товкач О. В.</i> Освітні функції музейної педагогіки у навчально-виховному процесі школи	191
<i>Буряк Н. Б.</i> Технологічні засади підготовки майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчально-виховному процесі початкової школи	201
<i>Верещак Г. В.</i> Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів розв'язувати задачі	209
<i>Єременко І. І.</i> Урок математики у початковій школі як цілісний творчий процес: теорія і практика	213
<i>Заворотна О. І.</i> Використання інтерактивних технологій на уроках природознавства у початковій школі: теорія і практика	223
<i>Канішевська М. С.</i> Структура готовності майбутніх учителів початкових класів до формування гуманних відносин молодших школярів.....	230
<i>Кожевнікова О. М.</i> Ціннісні орієнтації на дизайн-діяльність як педагогічна основа формування конструктивних умінь особистості... <i>Козленко О. В.</i> Професійна компетентність – основа педагогічної діяльності вчителя	240
<i>Кравчун Ю. В.</i> Підготовка майбутнього вчителя до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі	248
<i>Лабунець Ю. О.</i> Педагогічні технології – провідна ознака інноваційної освітньої діяльності	256
	266

<i>Лазаревич Ю. М.</i> Система математичних завдань розвивального характеру, спрямованих на розвиток творчих умінь майбутнього вчителя початкової школи на заняттях курсу «Методика викладання математики»	274
<i>Мельник О. І.</i> Завдання розвивального характеру, спрямовані на формування теоретичного та операційного компонентів готовності майбутнього вчителя до побудови уроку як цілісного творчого процесу.....	278
<i>Михайлова Н. В.</i> Самостійність як предмет педагогічного керівництва.....	281
<i>Моргун О. П.</i> Формування професійної компетентності майбутніх учителів як психолого-педагогічна проблема	289
<i>Нестеренко А. В.</i> Використання творчих завдань при розв'язуванні задач	295
<i>Нідоєва А. М.</i> Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання методу проєктів	304
<i>Онищук М.</i> Сутність та основні характеристики феномена „моральна культура особистості”.....	311
<i>Резнікова С.</i> Педагогічна взаємодія як ключова проблема сучасної педагогічної діяльності.....	321
<i>Роїк Т. О.</i> Психолого-педагогічні умови збереження фізичного здоров'я молодших школярів	330
<i>Романенко О. А.</i> Підготовка студентів до використання тестових завдань з математики в початкових класах.....	339
<i>Солодухіна А. П.</i> Завдання, спрямовані на розвиток професійно-значущих якостей особистості майбутнього вчителя початкової школи у процесі навчання у ВНЗ	346
<i>Суярко М. В.</i> Теоретичні аспекти формування інформаційної культури майбутнього вчителя.....	351
<i>Таран М. С.</i> Здоров'язбережувальне середовище – з чого починається здоров'я?	358
<i>Ярощук А. М.</i> Українські звичаї і традиції як засіб екологічного виховання молодших школярів	363

ВСТУП

У збірнику презентовано провідні ідеї наукових досліджень викладачів ВНЗ, науковців та практиків, магістрантів.

Подані публікації присвячені висвітленню проблем професійної підготовки майбутнього педагога як конкурентоспроможного фахівця.

Публікації, які входять до першого розділу, підготовлені у тандемі: досвідчений викладач, який має науковий ступінь, та студент-магістрант. Основною метою такої спільної роботи є прищеплення студентам інтересу до наукового дослідження; поглиблення й розширення теоретичних знань з педагогіки, педагогічної та вікової психології; методик природничо-математичних дисциплін; розвиток дослідницьких, діагностичних, інтелектуальних умінь. Розвиток інтелектуальних умінь у процесі роботи над публікацією передбачає навчання магістранта пояснювати наукові факти, знаходити між ними взаємозв'язки, робити висновки, користуючись правилами логіки; контролювати власний процес мислення з точки зору його форми, свідомо управляти цим процесом, перевіряти його правильність.

Другий розділ містить матеріали, підготовлені науковцями спільно з педагогами-практиками.

У третьому розділі подано публікації, виконані магістрантами. Такі публікації є результатом діяльності керівників магістерських робіт – викладачів Київського університету імені Бориса Грінченка, головне завдання яких полягає в тому, щоб навчити студента – магістранта здійснювати самостійне наукове дослідження з актуальних проблем сучасної педагогічної науки та практики.

Сподіваємось, що запропоноване видання допоможе майбутнім учителям краще зрозуміти суспільну значущість педагогічної професії, специфіку діяльності, опанувати механізми використання особистісного потенціалу для розв'язання педагогічних завдань навчання і виховання школярів.

РОЗДІЛ І

СПІЛЬНА ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВЦІВ І МАГІСТРАНТІВ

Ващенко О. М.

канд. пед. наук, доцент кафедри
початкової освіти та методик
природничо-математичних дисциплін

Роїк Т. О.

магістрантка Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** Розглянуті організаційно-педагогічні особливості організації навчально-виховного процесу зі створення здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи.*

***Ключові слова:** здоров'язбережувальне освітнє середовище, шкільні фактори ризику, здоров'язбережувальні технології, здоров'я молодших школярів.*

Наприкінці ХХ століття у сфері освіти визначилися дві тенденції, що зростають і посилюються до сьогодення часу. Перша – стрімке зростання кількості дітей, що з раннього віку охоплені обов'язковою освітою на фоні збільшення різних типів освітніх закладів, інноваційних технологій і методик, програм і підручників. Друга – поширення кількості соматичних і психофізичних захворювань у дітей, зниження якості освіти. Медико-психолого-педагогічна практика доводить, що велика кількість школярів у процесі навчально-пізнавальної діяльності знаходиться у стані хронічної втоми, яка є основою нервово-психічного виснаження. Дослідженнями доведено, що педагогічні помилки або неправильні педагогічні технології негативно впливають на дитячу психіку у вигляді невротичних порушень, що викликає в учнів низький рівень пізнавальної активності та мотивації навчальної діяльності, нестійкість емоційної сфери; високий рівень тривожності, несформованість навичок спілкування [8].

Фактори ризику, що мають місце в закладах освіти і призводять до погіршення здоров'я дітей і підлітків від першого до останнього року навчання, прийнято називати «шкільними». «Шкільні» фактори ризику – це той комплекс проблем, які є результатом діяльності освітнього закладу. Отже, зниження їх негативного впливу (або повна їх ліквідація) знаходиться в межах діяльності освітнього закладу.

Багаторічні дослідження дозволяють виявити ті шкільні фактори ризику, які негативно впливають на здоров'я дітей, зокрема:

- стресова педагогічна тактика;
- інтенсифікація навчального процесу;
- невідповідність методик і технологій навчання віковим та функціональним можливостям школярів;
- передчасний початок дошкільного систематичного навчання;
- невиконання елементарних фізіологічних та гігієнічних вимог до організації навчального процесу;
- функціональна неграмотність педагога та батьків у питаннях збереження та зміцнення здоров'я;
- часткове руйнування служб шкільного лікарського контролю;
- недоліки в існуючій системі фізичного виховання;
- відсутність системи роботи з формування цінності здоров'я і здорового способу життя (в тому числі профілактики шкідливих звичок, статевого виховання, недостатнє використання засобів фізичного виховання) [2].

Важливо відзначити, що негативний вплив шкільних факторів ризику припадає на період інтенсивного росту й розвитку організму дитини, яка дуже чутлива до будь-яких несприятливих впливів.

Звичайно, вирішення проблеми здоров'я дітей та підлітків потребує пильної уваги всіх зацікавлених у цьому: педагогів, медиків, батьків, представників громадськості. Але особливе місце та відповідальність в оздоровчій діяльності відводиться освітній системі, яка повинна і має усі можливості для того, щоб

зробити навчально-освітній процес здоров'язбережувальним. І в цьому випадку мова йде вже не просто про стан здоров'я сучасних школярів, а про майбутнє України [5].

Загалом процес навчання в умовах здоров'язбережувальної педагогіки складається з трьох етапів, які відрізняються один від одного як специфічними завданнями, так і особливостями методики [1].

I. Етап початкового ознайомлення з основними поняттями та уявленнями.

Мета – сформувати в учнів елементарні уявлення про основні поняття здорового способу життя.

Основні завдання:

1. Сформувати уявлення про елементарні правила збереження здоров'я.
2. Досягти виконання елементарних правил здоров'язбереження (на рівні первісного вміння).
3. Створити мотивацію на ведення здорового способу життя.

II. Етап поглибленого вивчення.

Мета – сформувати повноцінне розуміння основ здорового способу життя.

Основні завдання:

1. Уточнити уявлення про елементарні правила здоров'язбереження.
2. Досягти свідомого виконання елементарних правил збереження та зміцнення здоров'я.
3. Сформувати практичні знання, уміння, навички, необхідні у повсякденному житті.

III. Етап закріплення знань, умінь і навичок збереження та зміцнення здоров'я та їх подальшого вдосконалення.

Мета – вміння зберігати здоров'я та перевести це в навичку, що буде використовуватися в повсякденному житті.

Основні завдання:

1. Досягти стабільності та автоматизму при використанні правил збереження здоров'я.

2. Досягти виконання правил збереження здоров'я відповідно до вимог їх практичного виконання.

3. Забезпечити варіативне використання правил здорового способу життя в залежності від конкретних практичних умов.

Завдання кожного з означених етапів можуть вирішуватися як одночасно, так і послідовно, оскільки вони всі тісно взаємопов'язані.

Здоров'я дітей – поняття багатопланове. Це гармонійне поєднання фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я як результат самодисципліни, самопізнання, самореалізації, на основі стійкої потреби бути здоровим. Більшу частину доби дитина проводить у школі. Основним завданням процесу навчання є не тільки навчити, сформувати певні уміння та навички, розвинути творчий потенціал, а й максимально зберегти здоров'я учнів. Цьому допомагає використання у навчально-виховному процесі здоров'язбережувальних технологій, тобто таких, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці учнів в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації навчально-виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям дитини. Мета усіх здоров'язбережувальних освітніх технологій – сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати отримані знання в повсякденному житті.

З погляду позитивного впливу на здоров'я учнів найбільш доцільними є технології, які:

- мають за основу комплексний характер збереження здоров'я;
- беруть до уваги більшість факторів, що впливають на здоров'я;
- враховують вікові та індивідуальні особливості учнів;
- забезпечують запровадження цілей та змісту політики освітнього закладу щодо зміцнення здоров'я учнів та формування здорового способу життя;
- контролюють виконання настанов, зміст яких має здоров'язбережувальний та профілактичний характер;

- постійно покращують санітарно-гігієнічні умови школи, матеріально-технічну та навчальну базу, соціально-психологічний клімат у колективі відповідно до сучасних вимог;
- заохочують учнів до участі у плануванні оздоровчої діяльності школи та до аналізу виконаної роботи;
- формують позитивне ставлення учнів до загальноосвітнього закладу, у якому вони навчаються, взаємоповагу та взаєморозуміння між учнем й учителями та учнів між собою;
- обґрунтовують умови послідовності в реалізації технології;
- здійснюють періодичну оцінку ефективності технології;
- залучають батьків до діяльності щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей;
- практикують особистісно орієнтований стиль навчання та стосунків з учнями;
- створюють освітнє середовище, що забезпечує комфортні та безпечні умови життєдіяльності учнів і вчителів [4].

Пріоритетною формою збереження і зміцнення здоров'я школярів є фізкультурно-оздоровча діяльність. Зважаючи на те, що значне зменшення рухової активності учнів призводить до погіршення їхнього стану здоров'я, погіршення адаптаційних можливостей організму, особлива увага в навчальних закладах має приділятися використанню різних засобів і форм фізичного виховання учнів.

Система заходів підвищення рівня фізичного здоров'я учнів передбачає: проведення позакласних, додаткових і самостійних занять фізичними вправами (змагання, ігри, турніри, туристичні походи, конкурси, дні здоров'я), що задовольняють біологічну потребу дітей у русі [7].

у режим дня школяра включаються оздоровчі заняття: гімнастика до занять, фізкультхвилинки під час уроків, динамічні перерви та перерви, що мають ігровий, танцювальний або змагальний характер. Для учнів розробляються індивідуальні оздоровчі програми та профілактично-оздоровчі заходи.

Одним з найважливіших напрямів діяльності загальноосвітнього закладу є забезпечення необхідних санітарно-гігієнічних умов внутрішнього середовища, зокрема:

- озеленення приміщень школи і класів;
- контроль за температурним режимом;
- контроль за штучним освітленням;
- забезпечення санітарно-гігієнічної відповідності шкільних меблів;
- контроль за чистотою класних кімнат;
- дотримання гігієнічних вимог до поліграфічної продукції для дітей;

Особлива увага приділяється повноцінному та якісному харчуванню дітей, організації безкоштовного та дієтичного харчування для окремих категорій учнів, контролю за асортиментом шкільного буфету.

Поняття про здоров'язбереження не обмежується уявленням про зміцнення лише соматичного (тілесного) здоров'я учнів. Важливе значення надається збереженню психічного, духовного та соціального здоров'я дітей. Це вимагає створення у навчальному закладі особливої комфортної атмосфери, яка б відкрила кожній дитині позитивний простір для особистісного зростання в інтелектуальній, духовній та соціальній сферах. На досягнення цієї мети мають бути спрямовані зусилля адміністрації, вчителів, медичної та психологічної служб, батьків – тобто всіх учасників навчально-виховного процесу [2].

у цьому аспекті надзвичайно важливою є діяльність психологічної служби кожного навчального закладу. Пріоритетними завданнями цієї служби є:

- ◆ збереження психічного здоров'я учнів в процесі навчальної діяльності;
- ◆ психологічна діагностика, вибір і застосування методів корекції;
- ◆ психологічне консультування та освіта учнів та вчителів;
- ◆ психологічна просвіта батьків;
- ◆ просвітницько-профілактична діяльність серед вчителів та учнів.

Розуміючи, що здоров'я здебільшого залежить від самої людини, її свідомості, педагоги мають приділяти значну увагу формуванню в учнів позитивного ставлення до власного здоров'я. Основою такої діяльності є певна система взаємодії з учнями: організація просвітницької роботи, залучення учнів до різних видів оздоровчої діяльності, виховання природнього ставлення до самовдосконалення [7].

Реалізація необхідних здоров'язбережувальних технологій щодо свідомого ставлення до здоров'я базується на отриманні учнями необхідних знань, умінь і навичок фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я [3].

Значна роль у розвитку навичок здорового способу життя належить позаурочній роботі з учнями. Для активної соціалізації більшості з них важливим є досягнення успіху та самореалізація в різних видах діяльності. Серед них: клубні форми роботи, екскурсії, конкурси, ігри, валеологічні акції, діяльність громадських організацій.

До активних форм і методів, що сприяють формуванню в учнів навичок критичного мислення, ініціативи і творчості, належать: ситуаційно-рольова гра, соціально-психологічний тренінг, метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним спрямуванням, робота над проектами «Я і моє здоров'я», психолого-педагогічний семінар, просвітницькі бесіди, лекції, методи вправ, спрямованих на розвиток навичок контролю і самоконтролю, ефективного спілкування, розв'язування конфліктів, спільної діяльності та співробітництва [6].

Однією з основних складових успіху у збереженні та зміцненні здоров'я школярів є їхній позитивний психологічний та емоційний настрій. Він залежить від самопочуття у школі, сім'ї, колі друзів. Від того, яким чином, організоване педагогічне середовище, залежить психічний та духовний світ учнів, їхнє бажання самовдосконалюватися та вести здоровий спосіб життя.

Некомфортні психологічні умови вдома і в школі можуть призвести до появи в дитини симптомів різних захворювань: органів дихання, шлунково-кишкового тракту, алергії та ін. Якщо батьки і вчителі не намагаються з'ясувати

причини такого стану дитячого організму та усунути їх, стан здоров'я дитини погіршується і хвороба стає хронічною.

Конкретні кроки щодо створення комфортного клімату в класі починаються з аналізу результатів діагностування їхнього стану здоров'я. Отримані дані заносяться до «Паспорту здоров'я класу». Вони містять відомості про рівень фізичного розвитку, вроджені вади, наявність хронічних захворювань, взаємовідносини у сім'ї, рівень духовної культури, темперамент, особливості характеру, рівень адаптованості дитини до колективу, рівень розумового розвитку, рівень самоконтролю, здібності і захоплення, наявність або відсутність шкідливих звичок та ін. Крім того, обов'язково фіксується наявність в учнів відхилень у здоров'ї, слабка пам'ять, сколіоз, послаблений зір, порушення постави тощо.

Такі паспорти допомагають вчителеві спланувати виховну роботу з урахуванням рівня фізичного, психічного, духовного та соціального розвитку кожного учня, вести постійні спостереження за динамікою змін, що відбуваються у стані здоров'я школярів. Так, наприклад, на основі аналізу фізичного здоров'я можливо сформувати декілька груп учнів з метою диференційованого підходу до їх навчання на уроках та в позаурочний час. Ослаблені фізично діти мають отримувати менше фізичне навантаження, ніж здорові. За станом психічного здоров'я можна умовно виділити групи дітей з переважаючими рисами нестійкого, гіпертимного, демонстративного і збудженого характеру. Крім того, обов'язково потрібно взяти до уваги певний відсоток дітей, яким властивий підвищений рівень реактивної тривожності та труднощів у спілкуванні. Всі ці діти потребують постійної уваги педагога [2].

Досконале володіння даними про стан здоров'я учнів одночасно з валеологічною освітою та організацією практичної діяльності учнів, пов'язаною з оволодінням навичками здорового способу життя допомагає вчителеві постійно корегувати та покращувати стан здоров'я школярів.

Таким чином, створення здоров'язбережувального освітнього середовища неможливе без поєднання таких форм і видів діяльності всіх членів педагогічного колективу, які включають:

- ❖ корекцію порушень соматичного здоров'я з використанням комплексу оздоровчих та медичних заходів без відриву від навчального процесу;
- ❖ різноманітні форми організації навчально-виховного процесу з урахуванням психологічного та фізіологічного впливу на організм учнів;
- ❖ контроль за виконанням санітарно-гігієнічних норм організації навчально-виховного процесу; нормування навчального навантаження та профілактику перевтоми учнів;
- ❖ медико-психолого-педагогічний моніторинг стану здоров'я, фізичного і психічного здоров'я учнів;
- ❖ розробку та реалізацію навчальних програм із формуванням в учнів навичок ведення здорового способу життя та профілактики шкідливих звичок;
- ❖ діяльність служби психологічної допомоги вчителям та учням у подоланні стресів, стану тривоги; сприяння гуманному ставленню до кожного учня; формування доброзичливих взаємовідносин у колективі вчителів;
- ❖ організацію та контроль за збереженням збалансованого харчування всіх учнів школи;
- ❖ заходи, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я вчителів та учнів, створення умов для їх гармонійного розвитку [2].

Таким чином, кожен вчитель початкової школи має усвідомити, що навчально-виховний процес буде лише тоді здоров'язбережувальним, коли він викликатиме в кожного учня внутрішнє бажання вчитися, захопленість навчанням, формувати відповідальність за власне майбутнє. Це передбачає створення сприятливих умов навчання, стимулювання учнів берегти та зміцнювати своє здоров'я на всіх етапах навчально-пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ващенко О. Організація здоров'язберігаючої діяльності початкової школи / О. Ващенко, С. Свириденко// Початкова освіта. – 2005. – №46. – С. 2–4.

2. Ващенко О. Як створити школу сприяння здоров'ю / О. Ващенко, С. Свириденко. – К.: Шкільний світ, 2008.
3. Ващенко О. М. Організація навчально-виховного процесу з «Основ здоров'я в 1–4 класах»: Навч. метод. посібник / О. М. Ващенко. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2010.
4. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі / [упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко]. – К.: Шкільний світ, 2009.
5. Концепція формування позитивної мотивації та здоровий спосіб життя у дітей та молоді // Основи здоров'я: книга для вчителя. – К.: Генеза, 2005. – С. 47–57.
6. Мазуренко Л. Формування навичок здорового способу життя у молодших школярів в позаурочний час. / Л. Мазуренко. – К.: Шкільний світ, 2008.
7. Мельник О. Системний підхід до формування культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу / О. Мельник. // Початкова школа. – 2005. – № 4. – С. 57–62.
8. Навчання здорового способу життя на засадах розвитку навичок через систему шкільної освіти: оцінка ситуації: навч. метод. посібник. – К.: ДІПСМ, 2004.

Ващенко О. М.

канд. пед. наук, доцент кафедри
початкової освіти та методик
природничо-математичних дисциплін

Буряк Н.

магістрантка Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** Розглядається процес формування у майбутніх вчителів початкової школи компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій, що сприятиме збереженню і зміцненню здоров'я молодших школярів.*

***Ключові слова:** майбутній вчитель, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні освітні технології, навчально-виховний процес початкової школи.*

Сучасна освіта характеризується широким впровадженням технологічного підходу, що є об'єктивним процесом, новим етапом в еволюції освіти, під час якого будуть переглянуті підходи до супроводу і забезпечення процесу природного здорового розвитку кожної дитини. Саме тому, майбутньому вчителю початкової школи, який володіє сучасними педагогічними знаннями, доцільно організувати свою подальшу діяльність з урахуванням пріоритетів

збереження та зміцнення усіх суб'єктів педагогічного процесу. Здійснити цю діяльність буде можливо лише за умови сформованості в нього компетентності використання здоров'язбережувальних освітніх технологій [3; 9; 10].

Усі педагогічні технології, якими користується вчитель на уроці, можуть бути визначені (кількісно чи якісно) за ступенем їхнього впливу на здоров'я учнів. На сьогодні не існує єдиного погляду щодо сутності поняття «здоров'язбережувальні освітні технології». Деякі науковці розглядають його виходячи з розуміння технології як певного прийому, методу, методики, інші – як сукупність певних технік, за допомогою яких реалізується освітнє чи інше педагогічне завдання або як опис процесу досягнення запланованих результатів, сукупність даних, що відображають певні зміни в здоров'ї учнів. Інші під цим поняттям розуміють сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання), оптимальну організацію навчального процесу відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог [5 – 8].

Серед науковців також виокремлюються і ті, що пропонують визначати означені технології як «здоров'яформуючі виховні технології», розуміючи під цим поняттям ті психолого-педагогічні технології, програми і методи, які спрямовані на виховання в учнів особистісних якостей, що сприяють збереженню і зміцненню здоров'я учнів, формуванню в них уявлень про здоров'я як цінність, а також мотивацію на ведення здорового способу життя [1; 2; 5].

Актуальність проблеми зумовила вибір теми статті та дозволила визначити її мету – розкрити зміст теоретичної та практичної підготовки майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних освітніх технологій у навчально-виховному процесу початкової школи.

Надалі, ця мета буде реалізована за допомогою вирішення завдань дослідження, які полягають в здійсненні аналізу стану розробленості проблеми в науковій теорії та практиці; уточненні сутності поняття «здоров'язбережувальні освітні технології»; визначенні критеріїв та показників підготовленості майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних освітніх

технологій; виявленні рівнів цієї підготовленості; розробленні та експериментальній перевірці змісту, форм і методів підготовки майбутнього вчителя до використання означених технологій.

Аналіз усіх існуючих здоров'язбережувальних технологій дає можливість виокремити такі типи технологій у сфері збереження та зміцнення здоров'я [4].

1. Здоров'язбережувальні – ті, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації навчально-виховного процесу, відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини. До конкретних методів цих технологій належать:

- диспансеризація учнів;
- профілактичні щеплення;
- забезпечення рухової активності;
- вітамінізація, організація здорового харчування (включаючи дієтичне);
- заходи санітарно-гігієнічного характеру, пов'язані з респіраторно-вірусними інфекціями, зокрема грипом.

2. Оздоровчі — технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія.

Деякі методи (наприклад, фітотерапія та гімнастика) залежно від характеру впливу та способів застосування і категорій учнів можуть використовуватись як у межах здоров'язбережувальних, так і в межах оздоровчих технологій.

3. Технології навчання здоров'ю — гігієнічне навчання (раціональне харчування, догляд за тілом тощо); вироблення життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо); профілактика травматизму та зловживання психоактивних речовин; статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загально-

навчального циклу; введення до варіативної частини навчального плану нових предметів; організації факультативного навчання та додаткової освіти.

4. Технології виховання культури здоров'я — виховання в учнів особистісних якостей, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Усі зазначені технології можуть також бути представлені за ієрархічною структурою з урахуванням того, яким чином кожен учень залучений до навчального процесу, і поділяються на:

- позасуб'єктні: технології раціональної організації навчального процесу, формування здоров'язбережувального виховного середовища, форми організації здорового харчування (включаючи дієтичне);

- ті, що відзначаються пасивною участю учнів: фітотерапія, офтальмотренажери тощо;

- ті, що здійснюються за активної позиції учнів: різні види гімнастики, технології навчання здорового способу життя, виховання культури здоров'я.

Відомо, що метою усіх здоров'язбережувальних освітніх технологій є формування здоров'язбережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження та зміцнення здоров'я, дбайливого ставлення як до особистого здоров'я, так і до здоров'я оточуючих. Як зазначають науковці «компетентність щодо збереження здоров'я – це здатність учня застосовувати всі належні компетенції в конкретних життєвих або навчальних умовах та обставинах на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я».

Для досягнення цієї мети застосовуються такі групи засобів:

- рухової спрямованості (фізичні вправи, фізкультхвилинки, динамічні перерви, лікувальна фізкультура, рухливі ігри та ін.);

- оздоровчі сили природи (сонячні та повітряні ванни, водні процедури, фітотерапія, інгаляція, вітамінотерапія та ін.);

– гігієнічні (виконання санітарно-гігієнічних вимог, регламентованих СанПіНом; особиста та загальна гігієна, дотримання режиму дня та режиму рухової активності, режиму харчування та сну та ін.).

Систематичний оздоровчий вплив на організм та психіку учнів може бути успішним лише за умови доцільного використання методів здоров'язбережувального змісту. У здоров'язбережувальних освітніх технологіях застосовуються дві групи методів: специфічні (притаманні тільки процесові педагогіки) та загальнопедагогічні (застосовуються в усіх випадках навчання та виховання). Серед специфічних методів на основі існуючої педагогічної практики можна виокремити такі: оповідання, дидактичне оповідання, лекція, демонстрація, ілюстрація, відеометод, вправи, практичний метод, ситуативний метод, ігровий метод, активні методи навчання та ін. У структурі методу виокремлюють певні прийоми як його складові та окремі етапи під час реалізації. Прийоми можна класифікувати так: профілактично-захисні (особиста гігієна та гігієна навчання); компенсаторно-нейтралізуючі (фізкультхвилинки, оздоровча, пальчикова, дихальна, корегуюча гімнастики; масаж, психогімнастика та ін.); стимулюючі (елементи загартування, фізичні навантаження, прийоми психотерапії та фітотерапії); інформаційно-навчальні (листи, що адресуються батькам, учням, педагогам, стіннівки оздоровчого спрямування).

Використання методів та прийомів залежить від професіональних здібностей вчителя, його особистої зацікавленості; від регіональних та місцевих умов. Тільки при врахуванні того, що всі окремі підходи будуть об'єднані в єдине ціле, можна буде створити оздоровчий освітній простір, де будуть реалізовані ідеї здоров'язбережувальної педагогіки. Дослідженнями сучасних науковців доведено, що ефективність формування здоров'язбережувальної компетентності вимагає активного залучання учнів до здоров'язбережувального навчального процесу, формування у них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я [2; 4; 9; 11].

Загалом процес навчання в умовах здоров'язбережувальної педагогіки складається з трьох основних етапів, які відрізняються один від одного як специфічними завданнями, так і особливостями методики:

I. Етап початкового ознайомлення з основними поняттями та уявленнями.

Мета – сформувати в учнів елементарні уявлення про основні поняття здорового способу життя.

Основні завдання:

1. Сформувати уявлення про елементарні правила збереження здоров'я.
2. Досягти виконання елементарних правил збереження здоров'я (на рівні первісного вміння).
3. Створити мотивацію на ведення здорового способу життя.

II. Етап поглибленого вивчення.

Мета – сформувати повноцінне розуміння основ здорового способу життя.

Основні завдання:

1. Уточнити уявлення про елементарні правила здоров'язбереження.
2. Досягти свідомого виконання елементарних правил збереження та зміцнення здоров'я.
3. Сформувати практичні знання, уміння і навички, необхідні в повсякденному житті.

III. Етап закріплення знань, умінь та навичок збереження та зміцнення здоров'я та їх подальшого вдосконалення.

Мета – вміння зберігати здоров'я перевести в навичку, що буде використовуватися в повсякденному житті.

Основні завдання:

1. Досягти стабільності та автоматизму при використанні правил збереження здоров'я.
2. Досягти виконання правил збереження здоров'я відповідно до вимог їх практичного виконання.
3. Забезпечити варіативне використання правил здорового способу життя в залежності від конкретних практичних умов.

Завдання кожного з означених етапів можуть вирішуватися як одночасно, так і поетапно, оскільки всі вони тісно взаємопов'язані [4].

Таким чином, з погляду позитивного впливу на здоров'я учнів та педагогів найбільш доцільними є технології, які:

- мають за основу комплексний характер збереження здоров'я;
- беруть до уваги більшість факторів, що впливають на здоров'я;
- враховують вікові та індивідуальні особливості учнів;
- забезпечують запровадження цілей та змісту політики освітнього закладу щодо зміцнення здоров'я учнів та формування здорового способу життя;
- контролюють виконання настанов, зміст яких має здоров'язбережувальний та профілактичний характер;
- постійно поліпшують санітарно-гігієнічні умови школи, матеріально-технічну та навчальну базу, соціально-психологічний клімат у колективі відповідно до сучасних вимог;
- заохочують учнів до участі у плануванні оздоровчої діяльності школи та до аналізу виконаної роботи;
- формують позитивне ставлення учнів до загальноосвітнього закладу, у якому вони навчаються, взаємоповагу та взаєморозуміння між учителями й учнями та учнів між собою;
- обґрунтовують умови послідовності в реалізації технології;
- здійснюють періодичну оцінку ефективності технології;
- залучають батьків до діяльності щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей;
- практикують особистісно орієнтований стиль навчання та стосунків педагогів з учнями;
- створюють освітнє середовище, що забезпечує комфортні та безпечні умови життєдіяльності як учнів, так і вчителів [4].

Враховуючи вищезазначене, завдання кожного майбутнього вчителя початкової школи, що почне працювати на ниві освіти – повноцінно підготувати кожну дитину до самостійного життя. Але без здоров'я цього досягти неможливо.

Саме тому, зберігаючи здоров'я школярів, формуючи в кожного з них здоров'язбережувальні компетентності, школа закладає фундамент благополуччя майбутніх поколінь. Реалізація цієї стратегії на всіх рівнях – від програмово-нормативного, визначеного керівними органами освіти, до технологічного, що реалізується кожним вчителем на своїх уроках – дозволить вирішити два найважливіших завдання: формування здоров'язбережувальних компетенцій в молодших школярів та збереження здоров'я педагогів. Цього можна досягти лише за допомогою впровадження в навчально-виховний процес кожного загальноосвітнього закладу здоров'язбережувальних освітніх технологій, що базуватимуться на теоретичному підґрунті здоров'язбережувальної педагогіки.

Список використаних джерел:

1. Бойченко Т. Освітні профілактичні програми / Тетяна Бойченко. – К.: Главник, 2006. – 128 с.
2. Безруких М. М. Здоровьесберегающая школа / М. М. Безруких. – М.: Московский психолого-социальный ин-т, 2004. – 240 с.
3. Вашлаева Л. П. Теория и практика формирования здоровьесберегающей стратегии педагога в условиях повышения квалификации / Л. А. Вашлаева // Валеология. – 2004. – №4. – С. 93–98.
4. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика / Олена Ващенко, Світлана Свириденко // Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі. – К.: Шк. світ, 2009. – С. 5–12.
5. Дитина має бути здоровою / упоряд. Н. Шашенок. – К.: Шк. світ, 2009. – 128 с.
6. Дубогай О. Навчання в русі: Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі / О. Дубогай – К.: Шк. світ, 2005. – 112 с.
7. Ковалько В. И. Здоровьесберегающие технологии в начальной школе. 1–4 классы. / В. И. Ковалько. – М.: ВАКО, 2004. – 296 с.
8. Мазуренко Л. Формування навичок здорового способу життя у молодших школярів в позакласний час / Л. Мазурок. – К.: Шк. світ, 2008. – 128.
9. Омельченко Л. П., Омельченко Л. В. Здоров'ятворча педагогіка / Л. П. Омельченко, Л. В. Омельченко. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 176 с.
10. Савченко О. Реалізація оздоровчої функції шкільної освіти // Директор школи, ліцею, гімназії. / О. Савченко. – 2002. – №4. – С. 11–18.
11. Смирнов Н. К. Руководство по здоровьесберегающей педагогике. Технологии здоровьесберегающего образования. / Н. К. Смирнов. – М.: АРКТИ, 2008. – 288 с.

Волинець К.І.,

завідувач кафедри початкової освіти
та методик природничо-математичних
дисциплін Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент

Кравчун Ю.В.,

магістрантка Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. У статті розглядається проблема професійної підготовки в умовах вищого педагогічного навчального закладу, висвітлюються підходи щодо підготовки майбутніх педагогів до використання ігрових технологій у початковій школі

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічні технології, ігрові технології, система професійної підготовки вчителя початкової школи

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні поставили перед учителем нові вимоги: всебічний розвиток учня як особистості, розвиток його талантів, розумових та фізичних здібностей, формування громадянина, здатного до свідомого вибору. Запорукою ефективності навчальної діяльності й процесу учіння молодших школярів є результативність пізнавальної діяльності, від якої залежить цілеспрямованість розумової активності, розвиток інтелектуальної рефлексії та природжених задатків учнів тощо.

Вивчення математики в початковій школі забезпечує оволодіння учнями системою математичних знань і навичок, необхідних у повсякденному житті та достатніх для того, щоб успішно засвоїти інші предмети і забезпечити наступність із основною ланкою школи. Ефективне навчання математики в початкових класах неможливе без пошуків нових шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів. Школярі мають не лише засвоїти окреслену навчальною програмою систему знань з математики, а й навчитися спостерігати об'єкти, явища, процеси, порівнювати їх, виявляти взаємозв'язок між математичними поняттями, діями, величинами та їх відношеннями, навчитися міркувати, обґрунтовувати свої висновки, користуватися математичною мовою.

Успішне вирішення таких завдань безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних до творчої праці та професійного розвитку, спроможних використовувати ефективні технології управління процесом розвитку математичних здібностей дітей, та розкрити їх творчий потенціал.

Зорієнтована на дитину початкова освіта прагне цілеспрямовано використовувати педагогічні технології, особливо ігрові, у навчально-виховному процесі, оскільки вони мають великий педагогічний потенціал і найбільшою мірою створюють для учнів у школі комфортну атмосферу. Гра обов'язково побудована на інтересі і задоволенні, а тому навчаючись у грі, вона і не підозрює, що чомусь навчається. У грі вона не відчуває стомлюваності та знаходиться у позитивному емоційному стані [5,с.83].

Саме тому оволодіння майбутніми вчителями початкової школи ігровими технологіями є однією із умов успішної професійної діяльності. Їх організація вимагає від вчителя високого ступеня майстерності, своєрідного педагогічного мистецтва, які допоможуть дитині розкрити свої сили і можливості, відчути радість успіху від інтелектуальної творчої праці.

Аналіз досліджень та публікацій, що з'явилися останнім часом, свідчить про визнання таких проблем, як підготовка педагога до використання педагогічних технологій у професійній діяльності, його готовності до творчого освоєння нововведень, про посилену зацікавленість науковців та практиків до вивчення проблеми творчого зростання майбутніх фахівців. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів досліджується досить активно у педагогічній науці.

Проблемі з'ясування змісту поняття «технології навчання» приділили увагу як зарубіжні (В. Беспалько, М. Кларін, І. Лернер, В. Монахов, Г. Селевко та ін.), так і вітчизняні дослідники (В. Бондар, С. Бондар, С. Гончаренко, Д. Дегтярьов, О. Максимов, А. Нісімчук, О. Пехота, О. Савченко, Г. Сазоненко, П. Сікорський, С. Сисоєва та ін.).

Дослідженням проблеми гри та її використання у процесі навчання займалося багато науковців як вітчизняної так і зарубіжної педагогіки, зокрема можна зазначити таких вчених як: Платон, Г. Спенсер, Ф. Шиллер, Дж. Дьюї, Ж. Піаже, С. Рубінштейн, Ж.О. Декролі, К.Ушинський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, Л. Виготський, А. Макаренко, В.Сухомлинський, О. Савченко, Л. Хоружа, Н. Бібік, Н.Кудикіна та інші.

Шляхи і прийоми використання ігрових методів, які сприяють ефективному засвоєнню учнями початкової школи математичних знань, окреслили М. В. Богданович, Л. Кочіна, Г. Лищенко, О. Митник та ін.

Ефективність викладання математики в початкових класах не можливе без пошуків нових шляхів забезпечення високої навчальної діяльності молодших школярів. Інтерес до цієї проблеми стимулює поглиблення досліджень проблеми застосування ігрових технологій у навчально-виховному процесі, зокрема: чіткого визначення сутності дидактичної гри, її місця на уроці в початковій школі, переосмислення педагогічних можливостей, доцільного поєднання з іншими педагогічними засобами тощо.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей підготовки вчителя початкової школи до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Ще Ян Амос Коменський намагався знайти такий порядок навчання, при якому воно здійснювалось за єдиними законами людської природи. З часів Коменського здійснено немало спроб зробити навчання на добре налагоджений механізм. Пошуки продовжуються і донині. В сучасних умовах проводяться пошуки таких дидактичних підходів, які б могли перетворити навчання в свого роду технологічний процес з гарантованим результатом [4;5-7], мова йде про застосування педагогічних технологій у навчальному процесі.

У сучасній психолого-педагогічній літературі словосполучення «педагогічна технологія», «технологія навчання», «освітні технології», «технології в навчанні», «технології в освіті» – широко використовуються в

психолого-педагогічній палітрі і мають багато формулювань, залежно від того, як автори уявляють структуру і компонента освітнього процесу [3; 906].

Під педагогічною технологією, насамперед, розуміється система найбільш раціональних способів досягнення педагогічної мети, наукова організація навчально-виховного процесу, що визначає найбільш раціональні й ефективні способи досягнення кінцевих освітньо-культурних цілей.

До структури технології навчання входять: концептуальна основа; змістова частина (цілі навчання, зміст навчального матеріалу); процесуальна частина (організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності учнів та вчителів — управління навчальним процесом, діагностика навчального процесу). У педагогічні технології повинні бути всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок усіх частин, цілісність [2].

Педагогічна технологія повинна задовольняти деяким основним методологічним вимогам, критеріям технологічності:

- концептуальність (опора на певну концепцію, що містить філософські, психологічні, дидактичні і соціально-педагогічні обґрунтування освітніх цілей);
- системність (педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи);
- логічність процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність;
- керованість (можливість цілепокладання, проектування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів);
- ефективність (оптимальність витрат, гарантованість досягнення запланованого результату - певного стандарту навчання);
- відтворюваність (можливість застосування в інших однотипних умовах, іншими суб'єктами);
- єдність змістової і процесуальної частини, їх взаємообумовленість.

Яскравими прикладами сучасних технологій навчання є такі: модульно-розвивальна (А. Фурман, О. Гуменюк, В. Мельник), модульно-рейтингова (В. Бондар, Л. Глоба, М. Громкова, Є. Сковін); Т. н. перспективно-випереджувального навчання з використанням опорних схем при

коментувальному управлінні (С. Лисенкова); технології навчання. інтенсифікації навчання на основі схемних і знакових моделей навч. процесу (В. Шаталов); технології навчання. розвивального навчання (Д. Ельконін, В. Давидов, Л. Занков); технології навчання рівневої диференціації (М. Гузик та ін.); Т. н. індивідуалізованого навчання (І. Унт, В. Шадриков та ін.); технології навчання життєтворчості (І. Єрмаков, Л. Сохань); технології навчання кооперованого навчання (Г. Сазоненко), технології навчання колективного навчання (А. Рівін, В. Дяченко) та ін. Перелічені технології є незначною частиною педагогічних пошуків вчених і практичних працівників з реформування традиційного педагогічного процесу [3, 907].

У контексті орієнтації освіти на "дитицєцентризм" та конструктивних зрушень педагогічного мислення щодо реалізації навчання в початковій школі як цілісного творчого процесу, першорядного значення набуває створення у школі сприятливих умов для застосування ігрових технологій для учнів різних вікових категорій, яка природно забезпечує саморозвиток дитячої особистості, актуалізацію внутрішнього творчого потенціалу учнів [4; 83].

Вирішення широкого спектру завдань підготовки студентів до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі потребує відповідної підготовки майбутніх учителів у вищому педагогічному навчальному закладі.

Психолого-педагогічні особливості формування творчої особистості студентів, зазначені вище якості, які є сукупністю всіх педагогічних здібностей, але на більш високому, творчому рівні; врахування мети і завдань дослідження дали змогу теоретично обґрунтувати та практично перевірити систему підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку математичних здібностей молодших школярів.

Ефективність професійної підготовки майбутніх учителів до розвитку математичних здібностей молодших школярів багато в чому залежить від мети і змісту системи навчання в педагогічному вузі. Зміст системи підготовки майбутніх педагогів передбачав розв'язання такого основного завдання: створити

при вивченні дисциплін математичного циклу такі організаційно-педагогічні умови, які забезпечать якісну підготовку до розвитку математичних здібностей молодших школярів у процесі вивчення математики.

Зміст педагогічної системи (за В.Беспальком) складають учні і вчителі; цілі виховання (загальні і часткові); зміст виховання; процеси виховання (власне виховання і навчання); технічні засоби навчання; організаційні форми навчально-виховної роботи. Структурні частини педагогічної системи, її підсистеми мають специфічне призначення, характеризуються певною системою цілей, засобів, форм і методів навчання [2].

Професійну підготовку ми розуміємо як систему організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості знань, навичок, умінь і професійної готовності до такої діяльності, або як процес набування професійних знань і формування професійних умінь в умовах розвитку і саморозвитку особистості.

Згідно з дослідженнями Н.Хмель мета професійної підготовки спеціаліста – це отримання фахової освіти, яка виступає результатом засвоєння систематизованих знань, умінь, навичок і необхідних особистісно-професійних якостей, виявляється в готовності майбутнього вчителя знаходити в окремих педагогічних явищах взаємопов'язані компоненти цілісної системи [9]. Спираючись у своїй роботі на ці положення вченого, разом з тим зазначимо, що формування готовності з урахуванням лише єдності теорії і практики недостатньо розкриває сутність професійної підготовки.

Під системою підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі ми розуміємо таку педагогічну систему, яка забезпечує взаємодію і взаємообумовленість цілей і завдань; змісту, форм, методів та засобів навчання; умов, які сприяють створенню у майбутніх педагогів комплексу професійно-значущих та спеціальних знань і вмінь, формуванню творчих здібностей, прагненню до саморозвитку математичних здібностей школяра.

Система підготовки майбутніх учителів до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі передбачає внутрішню активність студентів стосовно спеціально організованого навчального процесу, який формує основи їх творчості та здійснює підготовку до розвитку творчості учня. Ця система є підсистемою загальної системи професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, яка включає цілі, зміст, форми, методи і засоби її організації, що утворюють певну цілісність.

Мета системи полягала в тому, щоб надати студентам можливість реалізувати себе у творчій діяльності щодо використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі, актуалізувати свої творчі можливості при створенні відповідних умов, а також забезпечити процес підготовки майбутніх учителів щодо використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі.

Активним суб'єктом системи професійної підготовки виступає сам студент. Змістом професійної підготовки (за О.Абдулліною) [1] виступає система педагогічних, психологічних, методичних і спеціальних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійних функцій учителя. Структуру системи професійної підготовки майбутніх учителів в педагогічному університеті складають такі підсистеми: навчально-пізнавальна, науково-дослідна, виховна і підсистема практик.

Цілісність такої системи професійної підготовки зумовлена гармонійним взаємозв'язком між її підсистемами та компонентами.

Для забезпечення системності у вивченні навчальних дисциплін, уникнення дублювання навчального матеріалу та зміцнення міжпредметних зв'язків між фундаментальною, психолого-педагогічною, методичною складовими, між навчально-пізнавальною, науково-дослідною діяльністю і підсистемою практик професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи здійснюється також на основі інтеграції різних видів діяльності.

Принципами професійної підготовки виступають принципи неперервності, фундаменталізації, педагогізації, гуманізації, гармонізації, варіативності,

інтегративності, бінарності, технологічності, модульності, активізації самостійної творчої роботи студентів, співробітництва, врахування особистих інтересів і різних рівнів підготовленості студентів, особистісно-орієнтований, особистісно-діяльнісний, компетентнісний. Принцип фундаменталізації узгоджується із потребами професії і визначає провідну роль психолого-педагогічної та природничо-математичної підготовки. Принцип бінарності спрямований на виклад навчального матеріалу через призму методичного вияву. Принцип гармонізації реалізується у гармонійному взаємозв'язку системи професійної підготовки вчителя в педагогічному університеті із системою шкільної початкової освіти як сферою майбутньої професійної діяльності.

Принцип технологізації полягає у застосуванні різних сучасних педагогічних, у тому числі інформаційних, дослідницьких технологій у навчально-виховному процесі. Принцип активізації самостійної творчої роботи студентів ґрунтується на застосуванні пізнавальних, проблемно-пошукових, творчих завдань у навчально-виховному процесі. Принцип врахування особистих інтересів і різних рівнів підготовленості студентів передбачає створення сприятливої емоційно-інтелектуальної атмосфери на заняттях, виконання відповідних навчальних завдань і наукових робіт.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, стан вирішення цієї проблеми в практиці роботи ВНЗ, проведені дослідження виявили основні педагогічні умови, які сприяють результативності процесу підготовки студентів до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі :

- усвідомлення майбутніми вчителями важливості формування творчої та здібної особистості учня;
- створення творчої атмосфери, сприятливого психологічного клімату на основі принципів педагогіки співробітництва;
- наявність у студентів динамічної системи спеціальних знань, навичок і вмінь використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі;
- забезпечення реалізації студентами своїх творчих можливостей у навчальному процесі;

- здійснення поетапної організації професійного становлення майбутніх учителів у процесі вивчення дисциплін природничо-математичного циклу ;
- диференціація засобів педагогічного впливу на навчально-виховний процес відповідно до особистісних досягнень студентів;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності з метою створення умов для самореалізації та вдосконалення;
- безперервність, системність і систематичність процесу підготовки майбутніх вчителів.

Врахування цих умов забезпечило розуміння студентами цілей і завдань роботи щодо використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі, усвідомлення їх необхідності, активне засвоєння відповідних знань, навичок і вмінь. Крім того, це стимулювало творчу ініціативу студентів, сприяло збагаченню їхнього творчого потенціалу, актуалізації особистості в цій діяльності, розвивало позитивне ставлення до педагогічної творчості та дає змогу визначити умови ефективного педагогічного керівництва ігровою діяльністю учнів молодшого шкільного віку. До них належать: постановка педагогом мети використання конкретної гри; забезпечення цілісності творчого навчально-виховного процесу початкової школи; ставлення педагогічного керівництва до гри як до структурно складної діяльності, збалансоване охоплення педагогічною увагою всіх її компонентів (мотиваційний, цільовий, змістовий, процесуально-операційний, контрольний-оцінний, результативний). Ці умови вбирають у себе моделювання педагогом ігор на засадах їх класифікації; врахування особливостей потребової сфери учнів початкової школи, реалізація у процесі ігрової діяльності суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка досягається шляхом рольового перевтілення дорослого і широкого застосування емпатійного (підсвідомого) розуміння дитини; сприяння розвитку колективних творчих ігор, оскільки гра — це спосіб набуття дитиною соціального досвіду [4; 104].

Творчий розвиток особистості майбутнього вчителя залежить також від побудови навчально-виховного процесу, що обумовлено змістом, безперервністю і систематичністю його впливу на студентів. Це передбачало використання

ефективних методів активного навчання, здійснення відповідного педагогічного керівництва, що забезпечується плануванням організації і контролю за процесом підготовки студентів у цьому напрямку; створення творчої атмосфери, яка сприяє вільному прояву можливостей кожного студента.

При цьому педагогічне керівництво виконувало (реалізувало) такі функції:

- організуючу (організація творчої діяльності, допомога в плануванні роботи з розвитку творчих можливостей учнів);
- спрямовуючу (формування мотиваційно-творчої спрямованості особистості);
- стимулюючу (заохочування творчих ініціатив студентів, формування їх адекватної самооцінки);
- спонукальну (постановка нових творчих проблемно-пошукових завдань, проблемний зміст освіти).

Отже, реалізація даної системи передбачала активізацію навчально-виховного процесу шляхом проблематизації змісту освіти, організації професійного самопізнання майбутніх учителів, формування у них адекватної самооцінки, включення студентів у безперервну та систематичну творчу діяльність.

Досліджуючи готовність майбутнього учителя до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі ми пов'язуємо етапи такої готовності з відповідними курсами навчання студентів, насамперед з курсом «Методика викладання освітньої галузі «Математика», в основі якого лежить ідея інтеграції математичних, педагогічних, психологічних і методичних знань. Складний механізм цієї інтеграції обумовлений тим, що методичні знання, представлені у вигляді ідей, положень, технологій, опису, рекомендацій, прийомів, видів навчальних завдань, включають в себе: зміст математичних понять, властивостей, способів дій; закономірності процесу навчання і виховання; психологічні особливості розвитку дитини і засвоєння ним знань, умінь і навичок. Чим краще вчитель усвідомлює цей зв'язок, тим вище рівень його методичної підготовки, тим ширше його можливості у здійсненні творчої методичної

діяльності; органічного зв'язку курсу «Методика викладання освітньої галузі «Математика» з курсом математики в початковій школі, який безпосередньо виходить на практику навчання молодших школярів математики.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновки:

1. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання ігрових технологій на уроках математики в початковій школі позитивно впливає на його загальну професійно-педагогічну підготовку, на розвиток педагогічної майстерності, самосвідомості, на стимулювання студентів до самостійної роботи та здійснення наукових досліджень, розвиток творчих здібностей і творчої самореалізації майбутнього педагога.

2. Організація навчальної діяльності майбутніх вчителів початкових класів на лекційних, практичних та лабораторних; заняттях, рішення методичних завдань, виконання досліджуваних завдань в курсі «Методика викладання освітньої галузі «Математика», формування методичного мислення в процесі вирішення методичних проблем навчання математики молодших школярів, організація навчальної та асистентської практик створюють умови для придбання студентами досвіду бачити методичні проблеми, обґрунтовувати вибір способів їх вирішення, перевіряти їх на практиці навчання математики в початковій школі.

Список використаних джерел:

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / О. А. Абдуллина. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько // М.: Педагогика, 1989. – 190 с.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; головний ред.. В.Г.Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1048 с.
4. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – М: Знание, 1989. – 80 с.
5. Кудикіна Н. В. Навчально-методичний посібник / [за ред. В. І. Бондаря; упорядкув. О. Я. Митника]: навч.-метод. посібник / Н. В. Кудикіна. – К.: Початкова школа, 2011. – 384 с.
6. Навчання у початковій школі як цілісний творчий процес: теорія і практика / [за ред. В. І. Бондаря; упорядкув. О. Я. Митника]. – К.: Початкова школа, 2011. – 384 с.

7. Перспективні освітні технології : наук.-метод. посібник / [за ред. Г. С. Сазоненко]. – К. : Гопак, 2000. – 560 с.
8. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи: теорія і практика / [упоряд.: К. І. Волинець, Т. І. Люріна, О. Я. Митник; за заг. ред. К. І. Волинець]. – К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2012. – 247 с.
9. Хмель Н. Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя: дисс. ... д-ра пед. наук. – К., 1986. – 386 с.

Волинець К.І.,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик природничо-математичних
дисциплін Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент
Бутенко Т.М.,
викладач кафедри
інструментально-виконавської майстерності,
Київського університету
імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

***Анотація.** У статті розкрито деякі аспекти формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього вчителя початкової школи в умовах професійної освіти в університеті, здійснено аналіз підходів до вирішення цієї проблеми, висвітлені основні поняття проблеми.*

***Ключові слова:** професійна освіта, творчий потенціал вчителя, формування творчого педагогічного потенціалу, університет*

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціальних та економічних реформ особливе значення посідає формування всебічно розвиненої творчої особистості. Важливість цієї тези підкреслюється в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», інших нормативних документах, що регулюють підготовку педагогічних кадрів. За таких умов професійна підготовка педагога будь-якого навчального закладу і, зокрема вчителя, зорієнтована на особистісний та професійний саморозвиток, набуває ефективності, якщо її форми, зміст і методи відображають специфіку процесу формування творчої особистості, враховують закономірності протікання творчого процесу в умовах ВНЗ та професійної діяльності [6, с.13].

Актуальність дослідження зазначеної проблеми підвищується у зв'язку з прийняттям Державного стандарту загальної початкової освіти, який ґрунтується на компетентнісно-діяльнісних засадах. Як зазначає О. Савченко основний напрям в освіті є досягнення суб'єктності учня, а інструментом його реалізації є передусім компетентнісний підхід, що зумовлює увагу до результатів освіти.

Компетентність кожної людини стає особистісною і соціальною цінністю. Вона охоплює знання, уміння і навички, досвід, цінності, ставлення, це здатність людини швидко, свідомо і самостійно використовувати ті чи інші знання в конкретних умовах. Компетентна людина стає активнішою, соціально і особистісно відповідальнішою за власні досягнення, вона має більше передумов для особистісного і професійного зростання. Компетентнісна освіта в індивідуальних досягненнях стосується і творчої сфери (я створюю, я змінюю, я знаходжу, я доповнюю), і емоційно- ціннісної (я прагну до, я хочу досягти, я дуже ціную, я схвалюю, я відчуваю, що мені потрібно) [5, с.2].

Тому важливим завданням на сучасному етапі вищої педагогічної школи стає активний пошук нових резервів удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів, розвиток творчого потенціалу студентів і кардинальні зміни у професійній освіті вітчизняної вищої школи відповідно до Болонської угоди. Результатом творчої співпраці викладачів і студентів повинні стати нові педагогічні проекти, моделі освіти, технології навчання і виховання, новітні форми інтелектуально-творчої діяльності, створення умов для творчої самореалізації вчителя та розвитку творчого потенціалу учнів.

Метою статті є обґрунтування необхідності забезпечення творчої діяльності майбутнього вчителя початкової школи в умовах цілісно-творчого процесу професійної освіти в університеті з метою формування його творчого потенціалу.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій з проблеми. Проблема творчого потенціалу особистості, розвитку її творчих здібностей знаходимо у багатьох наукових працях..

Загальні проблеми творчості досліджували Л. С. Виготський, Б. М. Кедров, А. В. Брушлінський та ін.; загальні та спеціальні здібності особистості – І. Д. Бех, Б. М. Теплов, В. А. Крутецький, К. В. Тарасова; ознаки, властивості, якості творчої особистості – В. О. Лісовська, В. А. Крутецький, М. М. Поташник, Л. А. Степанко та ін.; індивідуальний стиль діяльності особистості, як ознака її творчого характеру – Є. А. Климів, Н. І. Петров, Я. О. Пономарьов, Г. М. Філонов та ін.; формування у творчої особистості потенційних можливостей, здібностей, якостей, властивостей Б. Г. Ананьєв, Д. Б. Богоявленська, М. О. Лазарєв, В. О. Моляко, М. М. Поташник, Н. Ю. Постолук; дослідження ефективних шляхів і методів становлення вчителя - А. А. Алексюк, В. О. Огнев'юк, О. А. Абдулліна, Ю. К. Бабанський, І. А. Зязюн, В. І. Загвязинський, О. Я. Савченко, Н. В. Кічук, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, В. О. Сластьонін; створення методик виявлення і розвитку творчих якостей особистості, виявлення обдарованості – В. О. Моляко, П. С. Перепелиця, М. Л. Смульсон, М. О. Холодна та ін.; вивчення творчих можливостей учнів та оцінка сформованості творчого потенціалу – С. О. Сисоєва; розвитку творчого потенціалу особистості – Б. Г. Ананьєв, В. І. Андрєєв, І. А. Зязюн, О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий та інші.

Вивчення доробків з проблеми підготовки фахівців у вищих навчальних закладах з проблеми показав, що досягнення в умовах сучасної вищої школи кінцевої освітньо-виховної мети – формування гармонійної, неординарної особистості сучасного педагога з багатим творчим педагогічним потенціалом можливе в тому випадку, коли у вищому педагогічному навчальному закладі забезпечується цілісний творчий процес професійної підготовки та до нього активно залучається студентська молодь. Залучення студентів до активної творчої діяльності набуває у цьому процесі особливого змісту, оскільки за конкретними результатами творчості стоїть внутрішній розвиток особистості, спроможність виконувати свої професійні обов'язки на високому рівні, знаходити ефективні способи розвитку творчого потенціалу школярів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна цивілізація багато в чому пов'язує професійне становлення особистості, її продуктивну діяльність з розвитком вищої освіти як найважливішої передумови створення наукового, економічного, соціокультурного та духовного потенціалу суспільства.

У той самий час традиційна підготовка фахівців, здатних жити і працювати в умовах демократії та ринкових відносин, все більше відстає від сучасних вимог. Випускники ВНЗ відчують труднощі в адаптації до швидкоплинних змін на ринку праці, в стінах вищих навчальних закладів вони часто отримують статичні, а не динамічні знання і не готові поповнювати їх протягом життя.

У глобальному індустріальному суспільстві, яке орієнтується на знання і послуги, застаріння одних професій і поява нових стає природним процесом. Це означає, що більшу частину професійних знань фахівець повинен отримати після закінчення вузу, а отже, в самій системі вищої освіти мають бути закладені механізми для накопичення індивідом академічних результатів протягом життя, завдяки чому він на певному етапі зможе формально перетворити їх на нову якість (підтвердження чи підвищення рівня кваліфікації, отримання додаткової спеціальності або спеціалізації).

Вихід є, пише Б. Є. Патон, освіту слід більш тісно поєднати з вітчизняною й світовою наукою, яка б остаточно витіснила з ВНЗ ілюзійні та застарілі підходи й вибудувала навчальний процес за новими стандартами, сучасними технологіями, новітніми науковими уявленнями про світ, місце і роль людини в ньому, перспективи розвитку цивілізації у XXI столітті [1, с.18].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив узагальнити наявні підходи до розгляду сутності проблеми формування творчого потенціалу майбутніх вчителів початкової школи у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Поняття потенціал походить від латинського (potential – сила, змога) і означається як сукупність засобів, можливостей у певній галузі тощо [7, с.555]. Таке визначення потенціалу дає можливість охарактеризувати потенційну людину як здібну до дії [9, с.357].

Поняття «творчий потенціал особистості» розглядається дослідниками по-різному, як: рівень інтелектуальних, емоційних, вольових, фізичних можливостей, трудових практичних навичок та вмінь (В. Моляко); сфера позитивної динаміки всіх властивостей особистості (В. Овчинников); величина, що характеризує потенційну енергію суб'єкта творчості, його силу, міць (С. Клепиков), діяльність, у якій відображається характер взаємозв'язку всіх здібностей людини (П. Кравчук) [8]; як творчий потенціал особистості як основні змістові одиниці – „генералізовану особистісну здатність продукувати нові образи дійсності на підставі елементів наявного досвіду” та як „системоутворювальну здатність переборювати вплив старого досвіду, що стримує процес продукування якісно нових елементів дійсності” (І Маноха) [4].

Поняття творчого потенціалу характеризує сукупність фундаментальних властивостей особистості, які інтегруються в її можливості, та відображає вроджені нахили та задатки здібностей людини до того *чи іншого виду творчості, які проявляються* за сприятливих соціальних *умов*.

Актуалізуючись при певних обставинах, вони здатні забезпечити ефективний потік продуктивної діяльності, в яку виявляється включеною особистість. «Визначальним у творчій особистості вчителя є не тільки факт наявності творчого потенціалу як такого, але й факт наявності цілеспрямованості і мотивованої спрямованості його зусиль щодо реалізації свого творчого потенціалу в контексті досягнення все більш конструктивних результатів педагогічної діяльності» [4, с.62].

Як зазначає Сисоєва С.О. «загальною характеристикою і структурним компонентом творчого потенціалу людини є пізнавальна потреба, яка складає психологічну основу пізнавальної мотивації і виявляється в більш високій сенситивності до новизни стимулу, новизни ситуації, відкриття нового в звичайному тощо [6, с.131]

Природжені та набуті якості нерозривно пов'язані в людині і не підлягають чіткому розмежуванню. Для того, щоб природжена креативність особистості зреалізувалася у творчій продуктивній діяльності, необхідно забезпечити не

тільки психолого-педагогічний супровід розвитку цієї креативності, а й цілеспрямований педагогічний вплив на особистість з метою формування тих «додаткових» якостей, що забезпечують їй успіх у творчій діяльності [3, с.651].

Отже творчий потенціал особистості – це інтегративна цілісність природних і соціальних сил людини, що забезпечують її суб'єктивну потребу у творчій самореалізації і саморозвитку) [4, с.61], а формування будь-якого потенціального утворення передбачає поступове формування у особистості здатності до творчості – інтегральної якості особистості, що об'єднує спрямованість і мотиви, творчі уміння і психічні процеси, характерологічні якості особистості, які забезпечують людині успіх у творчості і підносять діяльність людини до творчого рівня [3].

Особливість будь-якого творчого процесу — процесу, в результаті якого створюється якісно нове, — полягає в тому, що не тільки людина-творець впливає на результат власної творчості, а й сам предмет творчості сприяє подальшому творчому розвитку людини. Саме тому у педагогічному процесі творчий розвиток учнів виступає як метою діяльності вчителя, так і засобом творчого розвитку особистості самого вчителя, підвищення його професійної компетентності і рівня педагогічної майстерності [3].

Чинники, що впливають на формування і реалізацію творчого потенціалу особистості мають подвійну природу: з одного боку це природні передумови, а з іншого визначаються умовами розвитку, навчання, виховання. Тому досягнення певного рівня творчих результатів особистості залежить від індивідуальних психофізіологічних особливостей, умов творчої діяльності, соціального оточення та формуються і розвиваються в процесі творчої діяльності з врахуванням індивідуальних особливостей людини.

Сучасні наукові дослідження філософів і психологів свідчать, що творчість у професійній діяльності педагога має два джерела – суб'єктивне і об'єктивне. Суб'єктивне визначається особливостями індивідуальної свідомості педагога, а саме: його відкритістю до сприйняття нового, незалежністю від стереотипів і шаблонів. Створюючи у свідомості ідеальну модель діяльності, педагог визначає її загальну спрямованість, свою мету, мобілізує свій психічний стан, знання,

вміння та навички на відтворення цієї моделі. Свідомість регулює внутрішнє намагання педагога до активного пошуку створення нових зразків професійної діяльності, вибору серед них найбільш доцільних, але чи буде це намагання реалізовано, залежить також і від зовнішніх, соціальних обставин, що обмежують або розширюють той простір, у якому педагог як суб'єкт діяльності може реалізувати свої намагання. До них можна віднести виникнення новітніх типів навчальних закладів, структурних підрозділів, госпрозрахункових освітніх центрів тощо.

Домінантна роль у формуванні творчого потенціалу майбутнього педагога належить університетам. У наш час основними ознаками університетського типу навчання у ВНЗ є: забезпечення ступеневої освіти, здійснення фундаментальних наукових досліджень, високий рівень інформативності навчального процесу, діяльність університету як регіонального центру щодо поширення нових знань та інноваційних технологій навчання, міжнародна співпраця у галузі вищої освіти і підготовки студентів, магістрантів, наукових і науково - педагогічних кадрів для своєї та інших країн [3, с.940–941].

Сучасна педагогічна освіта в умовах університету ґрунтується на методологічному визнанні пріоритетів особистісного розвитку студента, його потреб, мотивів, цілей, здібностей, індивідуально-психологічних особливостей; вона передбачає перебудову педагогічного процесу у напрямі його спрямованості на підвищення професіоналізму студента, визначає самоактуалізацію особистості студента і вмотивоване оволодіння знаннями, вміннями, навичками щодо педагогічної діяльності; формування його професійно-педагогічного потенціалу і компетентності, стійкої потреби у неперервності знань, самоудосконаленні та самореалізації.

Розвиток особистості майбутнього вчителя, пов'язаний, по-перше, із загальними умовами професійно-педагогічної підготовки, в яких він перебуває; по-друге, з особливостями педагогічної взаємодії в університеті та за його межами. Тому процес навчання в педагогічному університеті має бути

організований таким чином, щоб він активізував механізм особистісно-професійного розвитку кожного студента та викладача.

Важливою умовою формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього педагога, маючи на увазі студентів 17–18 років, належить зміні їх внутрішньої спрямованості, яка залежить від створення необхідних педагогічних умов у педагогічному університеті, що максимально наближені до умов майбутньої професійної діяльності. Такий підхід є однією з головних умов підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, розвитку його творчого педагогічного потенціалу, реалізації мети й завдань особистісно-зорієнтованого навчання. змістових складових розвитку у майбутніх учителів початкової школи творчого педагогічного потенціалу та формування їх професійної і життєвої компетентності на основі інноваційних підходів до формування інтелектуально-творчої особистості.

XXI століття – це століття комп'ютерних технологій, інформатизації, розповсюдження системного програмування, використання мікропроцесорів, лазерної техніки. Саме тому, нинішній спеціаліст має досконально володіти комп'ютером та комп'ютерними технологіями.

Підготовка студентів до використання інноваційних технологій в Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка передбачає декілька напрямків:

- змістовий, який вимагає від студентів оволодіння знаннями про інноваційні педагогічні технології, методикою, культурою використання інновацій у навчально-виховній роботі з дітьми, формування особистісної позиції студента-випускника щодо необхідності використання інноваційних педагогічних технологій;

- практичний, який передбачає використання оновлених форм навчальних занять, мультимедійних технологій та мережі Інтернет; вивчення дисциплін дисциплін, спрямованих на використання нововведень; самостійну апробацію їх студентами під час занять та на педагогічній практиці; самостійну позааудиторну діяльність.

Наступний напрямок, моніторинговий, дає можливість визначити, як реалізуються знання і вміння студентів щодо використання інноваційних педагогічних технологій. На цьому етапі особливого значення набуває створення студентами індивідуальних проектів, засвоєння змісту програм відповідних дисциплін, набуття навичок у застосуванні інновацій у навчально-виховній роботі на практиці, участь у науково-практичних та науково-методичних конференціях, семінарах, олімпіадах, створення власних інноваційних педагогічних технологій, виконання курсових, дипломних робіт тощо, тобто активне залучення молоді до наукової діяльності.

Важливі думки з цього приводу висловив Гессен С.І. [2]. На думку вченого, опанування знань, елементарне наукове мислення, розуміння чужої наукової системи здійснюються у звичному режимі викладання, а ось опанувати методу наукового дослідження можна тільки залучивши студента до самостійної дослідницької роботи. Вища школа має бути осередком наукового дослідження, а її викладач – активним дослідником, самостійним ученим, який своєю науковою роботою розширює пізнавальну галузь; студент має стати учасником дослідницької роботи викладача як початківець-дослідник, а лабораторія й аудиторія – місцем, де відкривають нові наукові істини, викладають і перевіряють результати тільки що зробленого відкриття.

Проведення студентських олімпіад, конференцій, оглядів-конкурсів дипломних і курсових робіт, виставок-конкурсів навчальних та педагогічних практик, оглядів-конкурсів на кращу організацію науково-дослідної роботи у групі, на спеціальності є ефективним засобом об'єктивного виявлення та відбору обдарованої студентської молоді, реалізації творчих здібностей студентів, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Формуванню творчого педагогічного потенціалу сприяють введення на лекційних, семінарських та практичних (лабораторних) заняттях технологічних елементів особистісно орієнтованого навчання (монолог студента, діалог, полілог, опора на творчий потенціал та індивідуальні можливості і здібності студентів,

співпраця, співтворчість, ігрова форма навчання з вільним вибором ролей, проблемні та навчальні ситуації; забезпечення кожному студентіві успіху в педагогічному процесі).

Центральною ланкою формування творчого педагогічного потенціалу є педагогічна взаємодія, в якій викладач і студент виступають суб'єктами творення розвивального освітнього середовища ВНЗ, формування пізнавальних інтересів і потреб студентів, вибору засобів їх досягнення, контролю та самоконтролю. Така педагогічна взаємодія є особистісно зорієнтованою, а процеси творчого розвитку кожного її суб'єкта — взаємозумовленими та взаємопов'язаними [3].

Завдяки активній співпраці викладачів і студентів відбувається постійне оновлення наукових знань, створюється середовище для формування ключової компетенції майбутнього фахівця – вчити особистість вчитися по-новому, бути готовим до інноваційних впливів у практичній педагогічній діяльності.

Отже, можливими шляхами підвищення рівня розвитку творчого педагогічного потенціалу майбутніх учителів на основі інноваційного підходу у процесі професійно-педагогічної підготовки в умовах університету можуть бути:

- створення інноваційного освітнього середовища ВНЗ, в якому чільне місце займають фундаментальні наукові дослідження, високий рівень насичення процесу фахової підготовки інформаційними та інноваційними технологіями, поширення нових знань, міжнародна співпраця у галузі вищої освіти ;
- створення творчої атмосфери, здорового морально-психологічного клімату; утвердження демократичного стилю спілкування в колективі студентів і викладачів, свободи критики, творчих дискусій;
- створення позитивної мотивації і особистої установки студента на розуміння необхідності вивчення рівня саморозвитку, творчого педагогічного потенціалу, оволодіння системою знань і вмінь з особистісно орієнтованого навчання;
- використання різноманітних форм і засобів самореалізації особистості , збільшення самотійного навантаження студентів за рахунок його

урізноманітнення; надання їм права вибору змісту підготовки з предметів педагогічного блоку і способів їх засвоєння;

- насичення професійно-орієнтованих дисциплін методологічними, теоретичними, практичними положеннями особистісно орієнтованого навчання; гнучкість, варіативність, адаптивність і відкритість змісту і організаційних форм навчально-виховного процесу, різноплановість і пріоритет інтенсивних, у першу чергу, дослідницьких методів навчання;

- використання педагогічних конструкцій для створення творчих ситуацій (розв'язання творчих задач; вирішення навчальних проблем; дискусій; критичного аналізу прочитаного; виконання різноманітних творчих завдань; навчальна експериментальна і дослідницька діяльність; ігрова діяльність);

- стимулювання майбутнього вчителя щодо виявлення творчості і активності під час навчальної діяльності.

Висновки. Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що підготовка вчителя до формування творчого потенціалу – об'єктивний творчий процес, який зумовлений потребами соціально-економічного і культурного розвитку суспільства. Він передбачає послідовну зміну фундаментальної, загальнонаукової і фахової підготовки майбутніх педагогів, організаційно-методичну реорганізацію освітньої діяльності ВНЗ на основі компетентісного підходу, спрямовану на формування професійно-творчої особистості педагога, розвиток і саморозвиток суб'єктів педагогічної взаємодії, розвиток психолого-педагогічних механізмів їх самовдосконалення та прилучення до творчого процесу.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Наукове проектування інноваційних та альтернативних систем вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конф. 11-12 травня 2000 р. / [ред. В. П. Андрущенко та ін.]. Ін-т вищої освіти АПН України, Тернопільська академія народного господарства – Т.: Економічна думка, 2000. – 224с.
2. Гессен С. И Основы педагогики. Введение в прикладную философию / С. И. Гессен. – М.: Школа – Пресс, 1995. – 448 с.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень]. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.

4. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи: теорія і практика : [кол. моногр.] /авт.: О. М. Ващенко, К. І. Волинець, З. В. Зюзіна [та ін.]; упоряд.: К. І. Волинець, Т. І. Люріна, О. Я. Митник; за заг. ред. К. І. Волинець. – К.: Київ. Ун-т ім. Б Грінченка, 2013. – 212с.

5. Савченко О. Новий державний стандарт початкової школи: від задуму до реалізації / О. Савченко // Педагогічна газета. – №1. – 2012. – С.2

6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник / О.С.Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 346с. – С.131

7. Сучасний словник іншомовних слів / [укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. – К.: Довіра, 2000. – 789 с.

8. Хріненко Т. До проблеми формування творчого потенціалу майбутнього вчителя технологій / Тетяна Хріненко // Наукові записки. Серія : Педагогічні науки . – Випуск 107. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nz_p/2012_107_2/statti/34.pdf

9. Філософський енциклопедичний словник. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 576 с.

Кравченко Т.В.,

доктор пед. наук, старший
науковий співробітник;

Ярошук А.М.,

магістрантка Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ЗВИЧАЇВ І ТРАДИЦІЙ

***Анотація.** Розкрито важливість підготовки майбутніх учителів до екологічного виховання молодших школярів; представлено зміст і результати констатувального етапу експерименту, спрямованого на виявлення рівнів підготовленості студентів до екологічного виховання учнів початкової школи засобами українських звичаїв і традицій.*

***Ключові слова:** підготовка майбутнього вчителя, екологічне виховання, молодші школярі, українські народні звичаї і традиції.*

В умовах сучасних масштабів екологічних змін, які створюють реальну загрозу життю людей, на порядок денний висувається завдання виховання покоління, здатного охороняти і примножувати природне довкілля. З огляду на це, серед основних напрямів професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів актуалізується важливість екологічної освіти молодших школярів.

Згідно з Концепцією екологічної освіти України, екологічна освіта – це сукупність наступних компонентів: екологічні знання – екологічне мислення – екологічний світогляд – екологічна етика – екологічна культура.

За словами О. Савченко, екологічна освіта – це отримання знань за допомогою тих спеціалізованих предметів і дисциплін, що містять у назвах термін „екологія” і скеровані на вивчення живих істот із середовищем їх існування [3].

Г. Пустовіт розглядає екологічну освіту з в контексті філософської та психолого-педагогічної концепцій і визначає її як неперервний процес засвоєння учнями знань, цінностей і понять, спрямований на осмислення й оцінку взаємозв'язків між людьми, їхньою культурою та довкіллям, що забезпечує поступовий розвиток навичок прийняття екологічно доцільних рішень, а також засвоєння відповідних правил поведінки в довкіллі, формування здоров'язбережувальних навичок та вмінь [2].

Науковці, які звертаються до визначення особливостей екологічної освіти, наголошують на тому, що вона має спрямовуватися на виховання „людини сучасної та відповідальної, здатної творчо оволодівати знаннями, розвивати інтелектуальну культуру, мобільно реагувати на зміни навколишнього середовища, прогнозувати результати діяльності, робити відповідні узагальнення та висновки” [4, с.48]; не обмежується формуванням екологічних знань, а забезпечувати „формування екологічного мислення, свідомості, культури, активної позиції щодо захисту природного середовища” [1, с.25].

Аналіз праць С. Дербо, В. Крисаченко, М. Колесник, Ж. Масенко, Н. Пустовіт, Г. Пустовіта, С. Руського, Н. Сєдова, Ю. Шишкіної свідчить, що категоріальний апарат екологічної освіти (її мета, завдання, принципові положення) розробляються вітчизняною педагогічною наукою з урахуванням світових і національних суспільно-політичних процесів, які тісно пов'язані з життєвою необхідністю перебудови споживацького ставлення до природи та її ресурсів, спрямовані на формування у школярів якісно нового типу поведінки у навколишньому середовищі, що базується на відповідальності за її стан, умінні

орієнтуватися у конкретній екологічній ситуації і знаходити доцільні шляхи подолання екологічної кризи.

Зауважимо, що в педагогіці наголошується не лише на екологічній освіті, а й на важливості екологічного виховання. Екологічне виховання покликане забезпечити молоде покоління знаннями про взаємозв'язок природи і суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема, сформувати розуміння того, що природа – це першооснова існування людини, а людина – частина природи, виховати свідоме добре ставлення до неї, почуття відповідальності за довкілля як національну і загальнолюдську цінність, розвивати творчу активність щодо охорони та перетворення довкілля, виховувати любов до рідної природи.

Визнаючи актуальність викладених вище поглядів на сутність екологічної освіти і виховання, зазначимо, що ефективність їх реалізації значною мірою залежить від якості підготовки до цього вчителя. На цьому, зокрема, наголошується в працях О. Біди, О. Дорошко, які присвячені проблемі підготовки майбутніх учителів до екологічного виховання молодших школярів (зміст, завдання, форми і методи такої підготовки).

У підготовці майбутнього вчителя як цілеспрямованому двосторонньому процесі, кінцевою метою якого є формування знань і вмінь, необхідних для здійснення професійних дій, можна виокремити загальні і спеціальні властивостями, якими він має оволодіти для ефективного провадження професійно-педагогічної діяльності. У контексті заявленої нами проблеми актуалізується друга з названих позиція – оволодіння спеціальними властивостями, пов'язаними з екологічним вихованням молодших школярів засобами українських народних традицій, рівні сформованості яких виявлялися нами в процесі констатувального етапу експерименту.

Під час організації дослідно-експериментальної роботи ми виходили з того, що оцінювання наявних і визначення рівнів сформованих професійно-педагогічних якостей і властивостей щодо екологічного виховання молодших школярів встановлюється, супроводжується і закінчується педагогічною

діагностикою, яка дає можливість визначити рівень суб'єктивної позиції студента, рівень інтересів і потреб у контексті проблеми, що розглядається.

Для того, щоб діагностувати та прогнозувати успішність підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання молодших школярів засобами українських народних звичаїв і традицій, нами було виокремлено в структурі його підготовленості до такої діяльності три взаємопов'язані компоненти: когнітивний, емоційно-мотиваційний, діяльнісно-практичний. З одного боку, ці компоненти враховували загальні параметри підготовленості студентів педагогічного інституту до екологічного виховання учнів, а з другого – передбачали виявлення значущості українських народних звичаїв і традицій у процесі цілеспрямованої освітньої екологічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи. Зупинимося детальніше на характеристиці названих компонентів.

Когнітивний компонент підготовленості майбутнього вчителя до екологічного виховання молодших школярів передбачає ґрунтовне засвоєння студентом обов'язкових еколого-педагогічних знань, наявність розвинених відповідних світоглядних домінант, уявлення про еколого-орієнтовані народні звичаї і традиції та їх вплив на формування і розвиток екологічно грамотної дитини молодшого шкільного віку.

Емоційно-мотиваційний компонент відображає наявність у студентів еколого-педагогічних ціннісних орієнтацій, розвиненої мотиваційної сфери, пізнавального інтересу, інтелектуальних (мислительних) процесів, що позначені багатством асоціативних відчуттів, рефлексією екологічних переживань та емоційних станів, образністю мислення, творчою уявою, багатством емоційних реакцій. Українські звичаї і традиції розглядаються як засіб, здатний не стільки інформативно збагачувати дітей, скільки пробуджувати їхню думку, почуття, бажання до пізнання природного довкілля, його збереження, підказувати справедливий і прийнятний вибір на користь екологічної поведінки.

Діяльнісно-практичний компонент виявляється в умінні застосовувати знання щодо українських народних звичаїв і традицій, пов'язаних з природою і людиною у практичній професійній діяльності з екологічного виховання

молодших школярів; умінні формулювати еколого-педагогічні завдання та розв'язувати їх, порівнювати заплановані результати із здобутими, оцінювати та коригувати як власну діяльність, так і еколого спрямовану діяльність учнів на репродуктивному і творчому рівнях.

Критерії підготовленості майбутніх учителів до екологічного виховання молодших школярів за своїм змістом були ідентичними внутрішньому змісту виокремлених компонентів і характеризувалися такими показниками:

- знання про зміст, мету, завдання і методи екологічного виховання молодших школярів; знання українських народних звичаїв і традицій, уявлення про їхні можливості щодо екологічного виховання учнів початкових класів;

- бажання здійснювати екологічне виховання молодших школярів; позитивне ставлення до українських народних звичаїв і традицій як засобу екологічного виховання в початковій школі;

- сукупність практичних умінь, необхідних для екологічного виховання молодших школярів; уміння використовувати еколого орієнтовані народні звичаї і традиції у навчально-виховному процесі початкової школи.

З метою визначення реального стану підготовленості студентів до екологічного виховання молодших школярів та з'ясування значущості українських народних звичаїв і традицій у його змісті на базі Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка було проведене діагностичне дослідження. У констатувальному етапі експерименту брало участь 105 студентів IV курсу.

Виявлення сформованості у майбутніх учителів показників когнітивного компоненту здійснювалося за допомогою анкетування, бесід, інтерв'ювання.

Аналіз одержаних результатів засвідчив, що відповіді майбутніх учителів на поставлені запитання зазвичай були короткими і не давали повної характеристики сутності поняття «екологічне виховання» як наукової категорії. Дещо кращими виявилися знання респондентів щодо мети і завдань екологічного виховання в початковій школі. Серед методів більшість майбутніх учителів

називала традиційні для педагогічної практики (розповідь, пояснення, бесіда, робота з підручником, спостереження).

Щодо знань, які стосуються українських народних звичаїв і традицій як засобу екологічного виховання молодших школярів, майже всі учасники експерименту (94,2 %) відзначили, що потребують додаткової інформації з цього приводу, яка має подаватися в рамках освітнього процесу у ВНЗ.

Ці дані набули підтвердження у ході подальшого дослідження. Студентам було запропоновано розробити орієнтовний фрагмент уроку чи виховного заходу з екологічного виховання молодших школярів, в змісті якого враховувалися б українські народні звичаї й традиції. Впоратися з цим завданням на більш-менш прийнятному рівні змогло лише 10,2% майбутніх учителів. Найбільш поширеними помилками виявилися такі, як: обмеженість знань щодо народних традицій екологічного спрямування, невміння пов'язати тему і мету уроку (заходу) з культурними надбаннями українців, неврахування вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку під час добору українських звичаїв і традицій, низька ефективність і стереотипність запропонованих матеріалів.

У процесі констатувального етапу експерименту нами також використовувалася комплексна анкета, до якої входили запитання відкритого і закритого типу. Відповідно до розроблених нами компонентів досліджуваної підготовленості (когнітивного, емоційно-мотиваційного, діяльнісно-практичного) всі запитання об'єднали у три смислові групи:

Перша група (запитання 1 – 11) – блок запитань для виявлення рівнів сформованості показників когнітивного компонента (важливість, зміст, методи екологічного виховання молодших школярів; обізнаність з українськими народними звичаями і традиціями, спрямованими на розширення екологічних знань, екологічних цінностей, екологічної поведінки учнів початкових класів).

Друга група (запитання 12 – 21) – блок запитань для виявлення сформованості показників емоційно-мотиваційного компонента (професійні, психологічні, емоційні, інтелектуальні, творчі мотиви, завдяки яким здійснюється

набуття досвіду з використання українських народних традицій в екологічному вихованні молодших школярів, формуються відповідні ціннісні орієнтації).

Третя група (запитання 22 – 32) – блок запитань для виявлення сформованості показників діяльнісно-практичного компонента (активність, самостійність, ініціатива у доборі та використанні українських народних традицій в екологічному вихованні учнів початкових класів, уміння самостійно ставити мету, складати програму своїх дій щодо її досягнення та здатність застосовувати отримані знання на практиці).

Одержані за допомогою блочної анкети дані, підтвердили результати попередніх досліджень щодо недостатньої сформованості у майбутніх учителів когнітивної складової підготовленості до екологічного виховання молодших школярів засобами українських народних традицій.

Аналіз результатів за двома іншими блоками засвідчили, що:

– близько двох третин майбутніх учителів мають бажання здійснювати екологічне виховання молодших школярів чітко в межах, визначених навчальною програмою; 21,2% респондентів висловили бажання вносити нові елементи в цей процес, з тим, щоб зробити його цікавішим для учнів;

– позитивне ставлення до українських народних звичаїв і традицій як засобу екологічного виховання в початковій школі зафіксоване у 14,2% майбутніх учителів, індиферентне – у 47,5% майбутніх учителів, негативне – у 38,3% майбутніх учителів;

– наявність у себе практичних умінь, необхідних для екологічного виховання молодших школярів, визнало 53,2% майбутніх учителів, інші респонденти зазначили, що мають у цьому плані деякі недоліки;

– сформованість умінь використовувати еколого орієнтовані народні звичаї і традиції у навчально-виховному процесі початкової школи визнало 12,8% майбутніх учителів.

Останні два положення, які стосувалися діяльнісно-практичного компонента підготовленості до екологічного виховання молодших школярів, у тому числі за допомогою українських народних традицій, перевірялися також за

допомогою спостережень, які проводилися нами під час виробничої практики студентів-четвертокурсників у початкових класах базових шкіл. Одержані дані в більшості випадків повною мірою корелювалися з результатами опитування за блок-анкетою. Тобто набули підтвердження факти недостатньої сформованості у майбутніх учителів як загальних умінь екологічного виховання молодших школярів, так і тих, що пов'язані з використанням у цьому процесі українських народних звичаїв і традицій.

Аналіз та узагальнення результатів за всіма напрямки констатувального етапу експерименту дало змогу схарактеризувати три рівні підготовленості майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів засобами українських народних звичаїв і традицій: високий, середній, низький.

Високий рівень. Студенти, віднесені до цього рівня, відзначалися ґрунтовними, систематизованими знаннями про зміст, мету, завдання і методи екологічного виховання молодших школярів, про українські народні звичаї і традиції, чіткими уявленнями про їхні можливості щодо підвищення ефективності екологічного виховання учнів початкових класів; виявляли постійне усвідомлене бажання здійснювати екологічне виховання молодших школярів, позитивне ставлення до українських народних звичаїв і традицій як засобу екологічного виховання в початковій школі; володіли сукупністю практичних умінь, необхідних для екологічного виховання молодших школярів, а також уміннями використовувати еколого орієнтовані народні звичаї і традиції у навчально-виховному процесі початкової школи.

Середній рівень. Студенти, віднесені до цього рівня, мали несистематизовані знання про зміст, мету, завдання і методи екологічного виховання молодших школярів, про українські народні звичаї і традиції, розпливчасті уявлення про їхні можливості щодо екологічного виховання учнів початкових класів позначені фрагментарністю; виявляли ситуативне бажання здійснювати екологічне виховання молодших школярів, їхнє ставлення до українських народних звичаїв і традицій як засобу екологічного виховання в початковій школі позначалося вибірковістю; загалом володіли практичними

вміннями, необхідними для екологічного виховання молодших школярів, уміння щодо використання еколого орієнтованих народних звичаїв і традицій у навчально-виховному процесі початкової школи характеризувалися фрагментарністю.

Низький рівень. Студенти цього рівня мали несистематизовані знання про зміст, мету, завдання і методи екологічного виховання молодших школярів, фрагментарні знання про українські народні звичаї і традиції та обмежені уявлення про їхні можливості щодо екологічного виховання учнів початкових класів; виявляли ситуативне бажання здійснювати екологічне виховання молодших школярів, відзначалися байдужим або негативним ставленням до українських народних звичаїв і традицій як засобу екологічного виховання в початковій школі; загалом володіли практичними вміннями, необхідними для екологічного виховання молодших школярів, проте в них були відсутні вміння, пов'язані з використанням еколого орієнтованих народних звичаїв і традицій у навчально-виховному процесі початкової школи.

Розподіл майбутніх учителів за рівнями підготовленості до екологічного виховання молодших школярів засобами українських народних звичаїв і традицій мав такий вигляд: високий рівень – 14,5% студентів, середній рівень – 47,6% студентів, низький рівень – 37,9% студентів.

Проведене дослідження засвідчило також дефіцит суб'єктної позиції, обмеженість знань щодо доцільності та ефективності використання українських народних традицій в екологічному вихованні молодших школярів. Водночас виявлена група майбутніх учителів (16,5%), які почали проявляти інтерес до досліджуваної нами проблематики в процесі самої педагогічної діагностики, що розглядаємо як позитивний момент їх підготовки до професійно-педагогічної діяльності, в тому числі й тієї, що стосується екологічного виховання молодших школярів засобами українських народних звичаїв і традицій.

Підводячи підсумки констатувального етапу експерименту, можна зробити висновок, що в навчально-виховному процесі вищої педагогічної школи не приділяється достатньої уваги підготовці майбутніх учителів до екологічного

виховання молодших школярів засобами українських народних звичаїв і традицій. Такий стан потребує спеціальної уваги до цього питання, а саме – розробки педагогічних умов, спрямованих на усунення виявлених недоліків і підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки студентів у досліджуваному нами аспекті.

Список використаних джерел:

1. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навч. посіб. / С. Г. Карпенчук. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
2. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1–9 класів у позашкільних навчальних закладах: [монографія] / Г. П. Пустовіт. – Київ – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 540 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 324 с.
4. Ямщикова Н. А. Особенности уровней развития экологической культуры школьников / Н. А. Ямщикова // Педагогическое образование и наука. – 2009. – № 2. – С.48–51.

Кравченко Т.В.,

доктор пед. наук,

старший науковий співробітник

Лабунець Ю.О.,

магістранта Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** Розкрито сутність педагогічних інновацій як стратегічного напрямку розвитку національної системи освіти; схарактеризовано інноваційні технології, орієнтовані на підвищення ефективності навчального процесу у вищій педагогічній школі.*

***Ключові слова:** освітні інновації, вища педагогічна освіта, технології навчання.*

Одним із важливих напрямів розвитку сучасної системи національної освіти є розвиток інноваційних процесів і педагогічних інновацій, що актуалізує необхідність теоретичної розробки і практичного запровадження в освітню галузь їх перспективних моделей.

На важливості освітніх інновацій наголошується в таких законодавчих і нормативних документах, як Закони України „Про інноваційну діяльність”, „Про

пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, накази Міністерства освіти і науки України „Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності”, „Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад”, „Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямами технологічних парків” та ін.

Серед дослідників, які займаються розробкою цих питань, слід назвати М. Бургіна, М. Вакуленка, Л. Даниленка, І. Дичківську, В. Журавльова, М. Кларіна, О. Пехоту, О. Попову, Л. Подимову та інших.

Інноваційні процеси в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії та розвитку науково-педагогічної і педагогічної творчості, процесів застосування її результатів. Він характеризується тенденцією до ліквідації розриву між процесами створення педагогічних новацій і процесами їх сприйняття, адекватного оцінювання, освоєння та застосування, а також до подолання суперечності між стихійністю цих процесів і можливістю й необхідністю свідомого управління ними [1, с.42].

Наука про педагогічні нововведення визначає своїм об’єктом процеси розвитку освітніх систем на основі продукування, розповсюдження й освоєння новацій, дослідження ефективності інноваційних змін. У межах педагогічної новатики формується відповідний термінологічний апарат, до складу якого входять поняття „інноваційний процес”, „інноваційна діяльність”, „інноваційна політика”, „інноваційний потенціал”, „інноваційне середовище” тощо.

Нове в педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які ще не використовувалися в тих чи інших поєднаннях, а комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які містять у собі прогресивний першопочаток, що дає змогу під час зміни умов і ситуацій ефективно вирішувати завдання освіти та виховання.

Педагогічна інноватика за своєю сутністю – складне утворення, яке охоплює такі теоретичні блоки понять і принципів:

- створення нового в системі освіти та педагогічної науки (нове в педагогіці, класифікація педагогічних інновацій, умови створення нового, критерії новизни, міра готовності нового до його освоєння і використання, традиції і новаторство, етапи створення нового в педагогіці);

- сприйняття нового соціально-педагогічним товариством (специфіка сприйняття, освоєння та оцінювання, усвідомлення педагогічним співтовариством того, що виникає в педагогічній теорії і практиці);

- система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними (осмислення практики застосування педагогічних інновацій, вивчення закономірностей і форм упровадження, використання нового на засадах варіативності) [1, с.43].

Типи нововведень у закладах освіти можуть групуватися за різними ознаками. У контексті нашого дослідження на увагу заслуговує класифікація інновацій, яка базується на співвіднесенні нового щодо педагогічного процесу, який відбувається в загальноосвітніх чи вищих навчальних закладах. У цьому плані розрізняють такі типи нововведень:

- у цілях і змісті освіти;
- у методиках, засобах, прийомах, технологіях педагогічного процесу;
- у формах і способах організації навчання і виховання;
- у діяльності адміністрації, педагогів та учнів.

Розглядаючи сутність педагогічних нововведень, слід відзначити один у край необхідний критерій цього феномена. Йдеться про те, що на відміну від природного, стихійного процесу, інновація має характер змін, які ініціюються та контролюються, змін, що відбуваються на основі раціонально-вольової дії. Іншими словами, „це штучно організований процес, спрямований і керований на досягнення певного результату” [2, с.102].

Стратегічний розвиток України нині пов'язується з інтеграцією нашої держави в європейське співтовариство. Основними напрямками культурно-освітньої і науково-технічної інтеграції визначено впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, коригування стратегічних і тактичних

аспектів розвитку вітчизняної освіти в контексті її інтеграції в європейський освітній простір.

Слід відзначити, що одним із ключових факторів, які справляють вплив на трансформацію системи вищої освіти, є концепція знання, яке в умовах сьогодення зазнає значних змін. Ще в середині ХХ ст. наука і знання сприймалися як абсолютні цінності, а прагнення до істини виступало одним із моральних орієнтирів. Нині все більшого визнання набуває концепція „корисного знання”, тобто знання обмеженого, сконцентрованого на конкретиці й орієнтованого на результат, що надає миттєву економічну вигоду. Це принципово змінює природу вищої освіти. Вищі навчальні заклади опинилися перед необхідністю оцінювати створюваний ними освітній продукт з погляду його привабливості для споживача (абітурієнта, його батьків, потенційних роботодавців). За цих умов трансформується сам навчальний процес, до змісту якого все впевненіше входять інноваційні технології, серед яких помітне місце посідають такі, як: модульна технологія, технологія розливальної кооперації та інформаційно-комунікаційні технології.

Модульна технологія навчання дає студентам можливість вивчати курс за індивідуальним планом, достроково складати заліки за матеріалом, який входить до складу того чи іншого модулю. Залік за матеріалом конкретного модулю вважається зарахованим, якщо студент у процесі співбесіди демонструє розуміння основних ідей модулю, аргументовано викладає їх у письмовій чи усній формі. Для студентів, які успішно засвоїли навчальний матеріал і своєчасно склали заліки за всіма модулями до закінчення семестру, іспит за цим предметом відміняється.

Отже, переваги модульної технології навчання полягають у стимулюванні самостійної роботи студентів, наданні їм можливості визначати індивідуальний темп засвоєння навчального матеріалу, свободи вибору форм одержання інформації.

У педагогіці вищої школи набула визнання технологія розвивальної кооперації, в основу якої покладено ідею проектування педагогічних ситуацій.

Здатність до кооперації, тобто взаємодії, розвивається тоді, коли людина стикається з необхідністю вирішення надзадач, які вона не може вирішити самотужки. Вихідний момент цієї технології полягає в конструюванні кожним учасником спільної діяльності. Потреба в перетворенні форм кооперативної діяльності виникає завдяки необхідності в узагальненні та обміні окремими знаннями, вміннями для отримання інтегративних результатів навчальної роботи. У технології розливної кооперації постановка проблеми, ціле покладання, планування, виконання практичних завдань та рефлексивно-оцінні дії здійснюються самим студентом, тобто він стає суб'єктом власної навчальної діяльності [3, с.23].

Основними прийомами цієї технології навчання є:

- індивідуальне, а надалі парне, групове, колективне висунення цілей;
- колективне планування навчальної роботи;
- колективна реалізація плану;
- конструювання моделей навчального матеріалу;
- конструювання власної діяльності;
- самостійний добір інформації, навчального матеріалу;
- ігрові форми організації процесу навчання;
- взаємоконтроль і кооперація.

Для реалізації цих прийомів викладач повторює три технологічні такти:

Перший такт – спираючись на наявні у студентів знання, викладач висуває навчальну проблему і вводить у неї групу студентів.

Другий такт спрямований на підтримку необхідного рівня активності студентів завдяки залученню їх до самостійної діяльності.

Третій такт передбачає загальне обговорення, в процесі якого викладач спрямовує студентів на доведення правильності рішень.

Отже, переваги технології розливної кооперації полягають у тому, що студенти набувають досвіду спільної діяльності під час організації і планування пізнавальної діяльності, формулювання рішення навчальних задач, моделювання засобів здобуття і переробки інформації.

Однією з характерних особливостей модернізації українського суспільства є його глобальна інформатизація, зумовлена використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах життя, в тому числі й в освіті.

Ключові питання інформатизації освіти, аналіз педагогічного потенціалу інформатизації навчально-виховного процесу, питання створення єдиного інформаційного простору системи освіти розглядались у працях А. Безсонюк, В. Бикова, В. Гладких, А. Готун, Т. Захарчук, О. Кивлюк, Г. Лаврентьєвої, І. Малицької та ін. Вивчення праць зазначених авторів засвідчує, що масштабне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі ланки навчально-виховного процесу сприяє створенню інформаційного освітнього простору, в якому визначальною стає інтеграція освітніх та інформаційних підходів до змісту освіти, методів і технологій навчання і виховання.

У цьому контексті актуалізується важливість інформатизації української освіти, впровадження інформаційно-комунікативних технологій у навчально-виховний процес, що затверджено чинними урядовими документами.

Вихідні концептуальні положення означеної проблеми викладені у Законі України „Про національну програму інформатизації”, Концепції Національної програми інформатизації, Указі Президента України „Про Першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій”, Державній програмі „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006 – 2010 роки”, Концепції Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій „Сто відсотків” на період до 2015 року.

Так, у Національній доктрині розвитку освіти, у частині „Інформаційні технології в освіті” наголошено на тому, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій, які забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу,

доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті повинно забезпечити підвищення насамперед ефективності навчання і виховання, а також ефективності управління системою освіти.

У Законі України „Про Національну програму інформатизації” інформаційна технологія визначається як цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів із використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування.

Вивчення наукових праць В. Бикова, М. Бухаркіної, А. Петрова, М. Жалдака, Г. Лаврентьєвої, І. Малицької, Н. Морзе, Є. Полат, А. Пилипчука та ін. дає змогу визначити сутність поняття „інформаційно-комунікаційні технології”, їхні види та потенційні можливості для використання у процесі навчання, виховання та розвитку особистості учнів. На думку цих авторів, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, відображення і використання інформації в інтересах її користувачів.

Зміст поняття „інформаційно-комунікаційні технології” визначається також як:

- сукупність нових інформаційних технологій (методів і технічних засобів), що дають змогу знаходити, збирати, обробляти, створювати, передавати і подавати інформацію, керувати і користуватися нею та сприяти різним формам комунікації [5];

- сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, зберігання, опрацювання, передавання та подання інформації, яка розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами [4].

Отже, інформаційно-комунікаційні технології можна визначити як сукупність методів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує виконання інформаційних процесів з метою підвищення їхньої надійності та оперативності, підвищує ефективність різних видів діяльності.

За своєю сутністю інформаційно-комунікаційні технології – це поєднання інформаційних технологій з комунікаційними для вирішення різноманітних освітніх задач. Тобто можна констатувати, що, крім зазначеного вище, поняття „інформаційно-комунікаційні технології” інтегрує семантику терміну „комунікація” і передбачає процес спілкування, обміну думками, знаннями, почуттями, моделями поведінки, а також діяльністю учасників комунікації, у ході якої виробляється спільний погляд на речі, події та навколишнє середовище.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології є потужним засобом навчання і виховання, використання якого дає педагогу змогу вирішувати методичні завдання на якісно вищому рівні. Педагогічно доцільними напрямками застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій педагогічній школі є: інформаційно-пошукова робота викладачів і студентів, оперативне передавання й отримання інформації, організація творчої діяльності студентів, дистанційне спілкування суб'єктів освітнього процесу. Розмаїття ситуацій спілкування, що створюються у віртуальному інформаційному середовищі, за умов доцільного його використання, надає можливість кожному користувачу максимально реалізувати і розвинути свої особистісні і професійні якості.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що для характерною ознакою сучасної вищої педагогічної освіти є її інноваційне реформування, вагомою складовою якого визначено різноманітні інноваційні технології, спрямовані на підвищення ефективності навчального процесу, формування самостійності студентів щодо здобування та переробки інформації, оволодіння вміннями суб'єкт – суб'єктної взаємодії як важливої складової майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко В. М. Види інновацій в освіті та їх класифікація / В. М. Вакуленко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – С.41–45.
2. Герасимов Г. И. Инновации в образовании: сущность и социальные механизмы (социологический аспект) / Г. И. Герасимов, Л. В. Илюхина. – Ростов н/Д: Феникс, 1999. – 214 с.
3. Глузман А. В. Инновационные технологии обучения в системе университетского педагогического образования / А. В. Глузман // Январские педагогические чтения: сб. науч. ст. КИПУ, 2010. – Вып. 11. – С.23–25.
4. Жалдак М. И. Система подготовки учителя к использованию информационных технологий в учебном процессе / М. И. Жалдак. – М., 1989. – 48 с.
5. Освітні технології: навч.-метод. посібник / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти]. – К.: А.С.К., 2001. – 255 с.

Кравченко Т.В.,
доктор пед. наук, старший
науковий співробітник;

Заворотна О.І.,
магістрантка Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНТЕРАКТИВУ ЯК МЕТОДУ НАВЧАННЯ

***Анотація.** Розглянуто сутнісні характеристики інтерактивних методів навчання як важливого засобу переходу до педагогіки співробітництва, активізації пізнавальної діяльності школярів, забезпечення партнерської взаємодії вчителя та учнів.*

***Ключові слова:** інтерактивні методи навчання, учні, вчитель, співробітництво, активність.*

Реформаторські процеси в галузі освіти, які відбуваються нині в Україні, спрямовані на її гуманізацію та демократизацію, позначаються не лише на її змісті, а й на методах навчання. З усіх складових (мета, завдання, зміст, засоби, форми, методи, прийоми, контроль та аналіз результатів) саме методи виступають вирішальною умовою ефективного функціонування процесу навчання; вони здійснюють своєрідний синтез у навчанні, зосереджуючи в собі всі його особливості. Тому вдосконалення, осучаснення освіти має супроводжуватися оновленням методів її реалізації, коли поряд із традиційними широкого застосування набувають їх інноваційні різновиди.

За результатами досліджень оптимальним для розвитку особистості є діалогічне педагогічне середовище, в якому особистість визнається цінною, вільною і шанованою. Навчальний процес у контексті діалогу – це активна взаємодія та спілкування його учасників, тобто інтеракція, що здійснюється за допомогою відповідних методів.

Проблема застосування інтерактиву в навчальному процесі перебуває в центрі уваги таких дослідників, як О. Єльнікова, О. Коберник, О. Коротаєва, М. Крайня, Г. Кривчикова, А. Мартинець, В. Мельник, Г. Мітіна, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Г. Самохіна, М. Скрипник, С. Стил'як, Н. Суворова та ін., які наголошують на необхідності впровадження в практику навчання нових концепцій, насамперед тих, які пов'язані зі зміною освітньої парадигми на гуманістично орієнтовану, за якої відбувається спільна діяльність учителя та учнів, котра переходить на рівень взаємного прийняття та обміну цінностями, що забезпечується відповідним змістом та методами навчання.

Накопичений у наукових джерелах педагогічний досвід свідчить, що найбільшою мірою цим вимогам відповідають інтерактивні методи, які дають учням змогу: аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу, забезпечуючи в такий спосіб доступність засвоєння знань; навчитися формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати; навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; моделювати різні соціальні ситуації, збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації та їх переживання; вчитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, конструктивно розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу; знаходити спільне розв'язання проблеми; розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт [7, с.23].

Інтерактивні методи – важливий засіб переходу до педагогіки співробітництва, що найбільшою мірою відповідає принципам гуманізації та демократизації освіти, активізації пізнавальної діяльності, забезпечує партнерську

співпрацю вчителя та учнів, спрямовану на розв'язання системи суспільно та особистісно найважливіших навчальних і життєвих проблем. За такого підходу учень стає співавтором уроку, основна ж стратегія вчителя полягає „у виявленні його індивідуальних здібностей і нахилів та створенні сприятливих умов для подальшого їх розвитку” [11, с.22].

За своєю сутністю поняття „інтерактивний” походить від поєднання двох латинських слів: «*inter*» – між та «*activ*» – активний.

Лінгвістичне тлумачення цього слова визначає поняття „інтерактивність”, „інтерактив” як переклад з англійської мови слів “*inter*” – взаємний та “*act*” – діяти, тобто здатність взаємодіяти. З цього випливає, що основою навчання, базованого на застосуванні інтерактивних методів, виступає взаємодія, міжособистісне спілкування, діалог. Відповідно, у дослівному розумінні інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчається, є учасником, який щось говорить, чимось управляє, щось моделює, пише, малює тощо, тобто виступає не тільки слухачем чи спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власно створюючи це” [3, с.5]. Тобто основне завдання інтерактивних методів полягає у введенні учасників навчання в єдиний процес здобуття та засвоєння знань, створення позитивного емоційного тла, на якому відбувається навчання, тому що саме воно є головною умовою вияву активності учасників навчального процесу. Застосування інтерактивних методів навчання сприяє більш ефективному засвоєнню знань, дає змогу зробити невимушеним процес спілкування учасників взаємодії.

Найбільш повний і ґрунтовний аналіз цього питання знаходимо у працях О. Пометун та Л. Пироженко, які бачать сутність інтерактивного навчання в тому, що воно базується на постійній, активній взаємодії всіх учнів. Це „співнавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де й учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання і розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що знають, уміють і здійснюють”. Впровадження в навчальний процес інтерактивних методів, на думку цих дослідників, полягає в тому, що воно „сприяє формуванню навичок і вмінь,

виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогові стати справжнім лідером дитячого колективу” і має на меті „створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність” [6, с.7–9].

До основних ознак інтерактиву О. Пошетун та Л. Пироженко зазначають:

1) побудову на взаємодії учня з навчальним оточенням, середовищем, що слугує простором для застосування засвоюваного досвіду;

2) зміну взаємодії педагога та учнів: активність педагога поступається місцем активності учнів, а завданням учителя стає створення умов для їх ініціативи. Педагог „відмовляється і від ролі „фільтра”, який пропускає через себе навчальну інформацію, виконуючи натомість функції помічника в роботі, консультанта, організатора, одного з джерел інформації”;

3) організацію навчання через досвід, урахування переживань учасників щодо його конкретних здобутків, їхнє осмислення, рефлексія, застосування на практиці. Інтерактивні методи дають змогу тим, хто навчається, „самостійно розв’язувати складні проблеми, залишаючи звичну роль спостерігача і споживача в навчальному процесі”;

4) діалогове й полілогове навчання, під час якого відбувається активна взаємодія вчителя та учнів [6, с.22].

Отже, можна зробити висновок, що інтерактивними є такі методи навчання, які здійснюються шляхом активної взаємодії учнів у процесі навчання. Ці методи дають змогу на основі внеску кожного з учасників процесу навчання у спільну справу отримати нові знання й організувати спільну діяльність, переходячи від окремої взаємодії двох-трьох осіб до широкої співпраці. За умов використання інтерактиву, учні навчають одне одного, їхні відносини позначені не діалоговим, а скоріше полілоговим характером.

У наукових джерелах можна зустріти й інші визначення понять інтерактивну та інтерактивних методів навчання.

Наприклад, М. Скрипник під інтерактивними методами розуміє систему способів діалогічної взаємодії суб’єктів навчання (вміння), спрямованих на

осмислення діалогу, його „інтер” – „інтра” – „мета” – суб’єктні плани. Зазначається, що у ситуації діалогу учасники створюють насамперед цілісне психолого-педагогічне спільне буття – співбуття („інтерсуб’єктний план”). Діалог названо універсальним засобом і принципом організації людської свідомості („інтрасуб’єктний план”), оскільки через діалогічну площину здійснюється метасуб’єктна взаємодія (різноманітні культуротворчі моделі) [9, с.31]. Звідси під інтерактивними методами розуміється система способів діалогічної взаємодії суб’єктів навчання, спрямована на осмислення діалогу, наголошується на тому, що вони дають змогу задіяти не лише свідомість людини, а й її почуття, емоції, вольові якості, тобто залучають до процесу навчання „цілісну людину” [10, с.45].

Як сукупність педагогічних технологій, які складають педагогічну систему, що заснована на спільній діяльності й здійснюється засобами комунікації інтерпретує інтерактивні методи О. Єльникова, акцентуючи на проблемно-пошуковій природі такого навчання. Адже учень, „поставлений в умови проведення складних розумових дій для знаходження нових знань (у процесі навчання – це суб’єктивно нові знання), набуває навичок творчого підходу до свого життя (необхідність пошуку об’єктивно нових знань)” [2].

Здійснюючи порівняльну характеристику традиційного, проблемно-пошукового та інтерактивного навчання, О. Єльникова визначає спільні ознаки інтерактивного навчання та проблемно-пошукового. До таких ознак, на її думку, належить творчий характер діяльності вчителя та учня, рольові позиції вчителя, підхід до структурування змісту навчання, необхідність використання інформаційних технологій під час реалізації навчального процесу для здійснення моніторингу як механізму управління ним.

Згідно з поглядами Л. Годкевич, інтерактивні методи становлять різновид активних методів навчання, які утворюють окремий їх розділ і забезпечують реалізацію навчання за допомогою взаємодії всіх учасників цього процесу. Іншими словами, це „спів-навчання (колективне, кооперативне навчання, навчання у співпраці), в якому і вчитель, і учні є суб’єктами” [1, с.9]. Завдяки цьому відбувається ефективне формування в учнів необхідних умінь і навичок,

особистих цінностей, створюється атмосфера співробітництва, творчої взаємодії в навчанні.

До недоліків інтерактивних методів Л. Годкевич відносить: значне збільшення часу для засвоєння незначного обсягу інформації; необхідність попередньої розробки процедури і підготовки до неї учнів; зменшення контролю вчителя над обсягом і глибиною вивчення, часом і ходом навчання; зниження передбачуваності результатів; поведінкові проблеми [1, с.9].

Для ефективного застосування інтерактивних методів навчання, зокрема, охоплення всього обсягу матеріалу й глибокого його опрацювання, Л. Годкевич радить дотримуватися таких приписів:

- давати учням завдання для попередньої підготовки (прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання);
- відбирати для уроку такі інтерактивні вправи, які давали б учням „ключ” до освоєння теми;
- під час самих інтерактивних вправ давати учням час подумати над завданням для серйозного його сприйняття, а не механічного виконання;
- використовувати на одному занятті одну (максимум – дві) інтерактивну вправу, а не їх калейдоскоп;
- проведення спокійного глибокого обговорення за підсумками інтерактивної вправи, паралельно акцентуючи увагу й на іншому матеріалі теми, який безпосередньо не опрацьовувався інтерактивній вправі;
- проведення швидких опитувань, самостійних домашніх робіт з різноманітних матеріалів теми, які не були пов’язані з інтерактивними завданнями [1, с.10].

З метою зміцнення контролю над процесом навчання за умов використання інтерактивних методів Л. Годкевич пропонує використовувати такі способи і прийоми, як:

- глибоке вивчення й осмислення матеріалу, в тому числі додаткового, який передбачається застосовуватися в роботі з учнями;

- планування і розробка заняття: визначення хронометражу, ролей учасників, підготовка запитань і відповідей, вироблення критеріїв оцінювання ефективності заняття;

- мотивування учнів до навчальної діяльності шляхом добору найбільш цікавих для них проблем; оголошення очікуваних результатів (мети) уроку та критеріїв оцінювання роботи учнів;

- визначення різноманітних методів для привернення уваги учнів, налаштування їх на роботу, підтримання дисципліни [1, с.10].

Аналіз наукової літератури засвідчує, що основна мета, яку дослідники висувують у процесі застосування інтерактивних методів, полягає в тому, щоб сформувати в учнів уміння самовизначатися, контролювати свою навчальну діяльність щодо поставлених завдань, домагатися запланованого результату й вибирати найбільш раціональний шлях пошуку необхідних для цього засобів розумової або організаційної роботи, щоб стати самостійним суб'єктом навчальної діяльності [8, с.109].

За інтерактивного навчання учні також здобувають можливість розвивати навчальну активність, яка розуміється як „спроможність здійснювати якомога більшу кількість спроб і різноманітних засобів для досягнення запланованої мети; визначати проблеми в ході навчання, які слід розуміти як розрив між уже засвоєними розумовими й організаційними засобами діяльності й тими, що лише мають бути засвоєні слухачем; навчитися рефлексії своєї навчальної діяльності, тобто вміти переходити від розумової чи організаційної діяльності до практики втілення й аналізу засобу цієї діяльності” [8, с.110].

В організації навчальної діяльності за інтерактивними методами Л. Попова перевагу надає груповим їх різновидам, а також заняттям-діалогам, технологічним практикумам, моделюванню. Переваги групової форми навчання вбачаються нею в тому, що вона:

- сприяє формуванню навчальної мотивації учасників навчального процесу, навичок спілкування;

- дає змогу досягти найвищої активності всіх учасників, надати можливість кожному з них використати свої знання;
- створює передумови для аналізу особистого досвіду кожного члена навчальної групи;
- сприяє успішному формуванню в учасників комплексу позитивних якостей: здатність швидко адаптуватися в нестандартних умовах; готовність брати на себе відповідальність за діяльність групи; здатність встановлювати міжособистісні контакти, обмінюватися інформацією, правильно розподіляти та організовувати працю; вміння долати опір, попереджати зіткнення й суперечки, уникати повторення помилок; знання рівня своєї компетентності, вміння аналізувати та оцінювати свої дії; готовність розглядати проблеми з погляду опонентів; здатність чітко викладати і переконливо доводити свою думку, бути небагатослівним, але зрозумілим [8, с.111].

Загальний огляд сутності навчання, побудованого на інтерактивних методах, подає О. Коротаєва. На її погляд, провідною його характеристикою виступає „занурення в діалог”. При цьому подається роз’яснення, що термін „занурення” не означає „замінене” спілкуванням. Інтерактивне навчання „зберігає кінцеву мету та основний зміст освітнього процесу, але видозмінює форми з трансляючих (передаючих) на діалогові, тобто базовані на взаєморозумінні та взаємодії” [4, с.87].

Поряд з визначенням сутності інтерактивних методів, у наукових джерелах формуються норми поведінки, яких слід дотримуватися в процесі інтерактивного навчання. Основними з-поміж них вона вважає такі, як: відсутність у спільній роботі „акторів” і „глядачів” – усі є активними учасниками; кожен член групи заслуговує на те, щоб його вислуховували, не перебиваючи; висловлення своєї думки так, щоб бути зрозумілим для всіх, уникнення зайвої інформації; постановка запитань „на розуміння”; критика ідей, а не тих, хто їх висловив; мета спільної діяльності полягає не в „перемозі” будь-якої точки зору, а в можливості знайти кращий розв’язок, дізнавшись про різні думки щодо проблеми та ін. [5, с.144].

На основі аналізу наукової літератури, узагальнення поглядів на сутність досліджуваного феномену можна виділити такі основні підходи до класифікації інтеракцій:

– до інтерактивних методів належать будь-які навчальні заняття або їхні фрагменти, протягом яких відбувається діалог і взаємодія між учителем та учнями, безпосередньо між учнями (коментування, бесіда, обговорення, опитування, взаємоперевірка, конкурс, диспут, „мозковий штурм”, інсценування тощо);

– інтеракції визначаються як ділові (дидактичні) ігри;

– інтеракції ототожнюються з уроками (або етапом уроку) так званої нестандартної форми (урок-диспут, урок-мандрівка тощо);

– до інтерактивних методів належать не лише уроки, дидактична мета яких відповідає цілям програми викладання предмета, а й превентивні, тобто інструктивно-консультативні, тренінгові;

– ґрунтування на ознаках „імітація” – „не імітація”.

Таким чином, інтерактивний метод може бути визначений як спосіб організації пізнавальної діяльності, що ґрунтується на взаємодії, діалоговому (полілоговому) спілкуванні суб’єктів навчального процесу, забезпечує суб’єктність учня, розвиток його логічного, творчого, критичного мислення, формування навичок працювати в команді, виступати, аргументувати, обґрунтовувати, доводити власну точку зору, слухати і приймати погляди інших на засадах паритетності та партнерства.

Список використаних джерел:

1. Годкевич Л. Інтерактивні технології / Лариса Годкевич // Завуч. – 2004. – № 6 (192). – С. 9–12.

2. Єльнікова О. В. Управління впровадженням інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / О. В. Єльнікова. – К., 2005. – 20 с.

3. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: навч. посібник / [Біда О. А., Кравчук О. В., Коберник Г. І. та ін.]. – Умань: РВЦ «Софія». – 2007. – 212 с.

4. Коротаева Е. Погружение в общение / Е. Коротаева // Директор школы. Україна – 2000. – № 1. – С. 86–92.
5. Коротаева Е. В. Директор – учитель – ученик: пути взаимодействия / Е. В. Коротаева. – М.: Сентябрь, 2000. – 184 с.
6. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко / [за ред. О. І. Пометун]. – К.: „А.С.К.”, 2005. – 192 с.
7. Пометун О. Як навчити учителів інтерактивних технологій: з досвіду проведення інтерактивних тренінгів у системі перепідготовки педагогічних кадрів / Олена Пометун // Управління школою. – 2004. – № 31 (79). – С. 22–26.
8. Попова Л. Б. Інтерактивні форми навчання в процесі викладання курсу методики навчання молодших школярів рідної мови / Л. Б. Попова // Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога. – Кам'янець-Подільський, 2003. – С. 109–114.
9. Склярова Е. А. Создание и практика применения интерактивной обучающей системы по физике: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02. „Теория и методика обучения (физика)” / Е. А. Склярова. – Томск, 2003. – 23 с.
10. Скрипник М. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / М. Скрипник / [упоряд. І. Галіцина]. – К.: Ред. загальнопедагогічних газет, 2005. – 128 с.
11. Шувалова О. Е. Методика использования средств эмоциональной выразительности в интерактивном обучении географии: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02. „Теория и методика обучения (география)” / О. Е. Шувалова. – СПб., 2005. – 23 с.

Кравченко Т.В.,
доктор пед. наук, старший
науковий співробітник;

Таран М.С.,
магістрантка Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

РІВНІ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** Розкрито зміст і методику констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на виявлення рівнів підготовленості майбутніх учителів початкової школи до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі.*

***Ключові слова:** майбутній учитель початкової школи, здоров'язбережувальні технології, навчально-виховний процес*

Актуальність проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання здоров'язбережувальних технологій зумовлена необхідністю збереження здоров'я школярів, адже саме на початковому рівні освіти в них має сформуватися звичка до самостійної турботи про власне здоров'я, його зміцнення і збереження.

На сучасному етапі становлення вищої педагогічної школи в Україні вагомого значення набуває проблема оптимізації її культурологічних функцій як передумови забезпечення інкультурації студентів. Як сфера соціокультурної діяльності, освіта надає великі можливості для формування культури особистості – системи цінностей, з якими вона себе уособлює. Це актуалізує питання формування майбутнього вчителя як цілісної особистості з позицій опанування культурного досвіду як у загальному вимірі, так і в його визначальних складових, становлення педагога як духовного суб'єкта культури, який володіє такими властивостями, як розуміння сенсу життя, відповідальність, здатність до збереження та зміцнення власного здоров'я та здоров'я школярів, залучення їх до здорового способу життя.

З огляду на це у розробці теорії і практики підготовки майбутнього вчителя початкової школи актуалізується проблема формування у студентів знань, умінь і навичок, пов'язаних із залученням молодших школярів до здорового способу життя, зокрема, за допомогою запровадження в освітній процес здоров'язбережувальних технологій.

На важливості здоров'язбереження молодого покоління в нинішніх умовах акцентують у своїх працях І. Алексашина, М. Андросов, Н. Антонова, В. Бобрицька, С. Болтівець, Г. Долинський, Л. Овчиннікова, В. Підгорний, Л. Соколенко та ін.

Результати досліджень з проблеми підготовки до професійної діяльності в цілому та до здоров'язбережувальної діяльності як одного з найважливіших її аспектів в умовах гуманізації освіти набули висвітлення в науковому доробку Н. Абаскалової, М. Віленського, Г. Зайцева, О. Клестової, О. Ковальнової, В. Колбанова, А. Міщенко, Л. Овчиннікової, Ф. Соб'яніна, В. Щеголя та інших.

Проблема здоров'я школярів і застосування здоров'язбережувальних технологій, теорія і практика здоров'язбережувальної освіти вивчаються О. Кожиною, М. Смирновим, Н. Тверською.

Звідси випливає, що в змісті підготовки сучасного вчителя початкової школи важливе місце належить такому аспекту, як володіння здоров'язбережувальними технологіями, що передбачає знання їхньої сутності, ставлення до них як до важливої складової професійно-педагогічної діяльності, вміння застосовувати різні їх види в реальному навчально-виховному процесі сучасної початкової школи.

Педагогічна технологія – це сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання і виховання, які дають змогу успішно реалізовувати поставлені освітні цілі, тобто досягати високих показників, результатів педагогічної діяльності в умовах сприятливого освітнього середовища. Пріоритетне значення для цього має така організація процесів навчання і виховання, яка забезпечувала б зберегти і зміцнити здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

У дослідженнях В. Вишневського, Л. Коваль, Г. Кривошеєвої здоров'язбережувальні технології пропонується розглядати як технологічну основу здоров'язбережувальної педагогіки, як сукупність прийомів, форм і методів організації навчання школярів без нанесення шкоди їхньому здоров'ю та як якісну характеристику будь-якої педагогічної технології за критерієм її впливу на здоров'я учнів і педагогів [1; 2; 3].

На думку М. Куваєвої, здоров'язбережувальні технології – це „технології, в яких послідовно реалізується спроектований навчально-виховний процес через програми, прийоми і методи, що не наносять шкоди здоров'ю суб'єктам освітнього процесу, а, навпаки, зберігають і зміцнюють основну цінність людського життя – здоров'я” [4, с.163].

Звідси підготовленість майбутнього вчителя початкової школи до використання здоров'язбережувальних технологій розглядали як складне особистісне утворення, яке пов'язане з професійною діяльністю і набуває прояву

в усвідомленні необхідних знань і вмінь щодо здоров'язбережувальних технологій. Ця підготовленість забезпечується взаємозв'язком і взаємозумовленістю таких структурних компонентів, як: мотиваційний, змістовий, операційний, результативний, оцінний.

Критерії підготовленості майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій за своїм змістом були ідентичними означеним структурним компонентам і характеризувалися сукупністю відповідних показників.

Мотиваційний компонент: усвідомлення актуальності та необхідності використання здоров'язбережувальних технологій, наявність стійкого прагнення до здобуття відповідних знань і вмінь, удосконалення необхідних особистісних якостей).

Змістовий компонент: наявність ґрунтовних, систематизованих знань, необхідних для використання здоров'язбережувальних технологій у професійно-педагогічній діяльності.

Операційний компонент: володіння вміннями, необхідними для використання здоров'язбережувальних технологій у професійно-педагогічній діяльності в початкових класах.

Результативний компонент: творчий підхід до використання здоров'язбережувальних технологій у професійно-педагогічній діяльності в різних педагогічних ситуаціях.

Оцінний компонент: рефлексія, позитивне ставлення до своєї діяльності, в основу якої покладається суб'єкт – суб'єктна взаємодія і яка спрямована на здоров'язбереження учнів початкової школи.

З метою визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів початкових класів до використання здоров'язбережувальних технологій було проведено констатувальний етап експерименту, яким були охоплені студенти четвертих курсів Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Методичний інструментарій, який ми використовували для проведення педагогічної діагностики, охоплював: метод „Незакінчене речення”, опитування (усне і письмове), педагогічні спостереження.

Підготовленість студентів до використання здоров'язбережувальних технологій за змістовим компонентом перевірялася за допомогою методу „Незакінчене речення” та анкетування.

Запровадження методу незакінчених речень зумовлювалося тим, що одержана за його допомогою неструктурована інформація є найбільш релевантною уявленням респондентів у досліджуваній сфері. Цей метод давав змогу провести якісний аналіз сукупності їхніх реакцій на певний стимул і забезпечував виявлення як змістової, так і мотиваційно-ціннісної складових підготовленості до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи. Такими стимулами в нашому дослідженні слугували поняття „здоров'я”, „технологія”, „здоров'язбережувальна технологія”, „молодші школярів”.

Студентам було запропоновано дописати такі речення:

Здоров'я – це ...

Якщо людина хоче бути здоровою, вона повинна ...

Технологія – це...

Під поняттям „здоров'язбережувальна технологія” розуміють ...

Для організації роботи зі збереження і зміцнення здоров'я молодших школярів треба ...

Поліпшити навчально-виховний процес у початкових класах з метою зміцнення і збереження здоров'я учнів можна завдяки ...

Запровадження в навчально-виховний процес здоров'язбережувальних технологій передбачає ...

Узагальнюючи результати роботи за методом „Незакінчене речення” можна зробити такі висновки:

– значна кількість студентів (33,2%) має дещо помилкові знання щодо сутності здоров'язбережувальних технологій;

– більше половини студентів (52,1%) недостатньо усвідомлюють цінність здоров'я, необхідність і можливості його збереження в учнів початкових класів у навчально-виховному процесі, простежується співвіднесенням цієї проблеми лише зі змістом уроків з „Основ здоров'я” та фізичної культури.

Крім методу „Незакінчене речення” під час проведення педагогічної діагностики використовували різні види опитування, що забезпечувало швидке одержання інформації з різних питань, пов'язаних із здоров'язбережувальними технологіями та способами їх використання в навчально-виховному процесі початкової школи.

Аналіз та узагальнення відповідей студентів на запитання розробленої нами анкети підтвердило дані, одержані за методикою „Незакінчене речення”. Зокрема, це стосувалося таких питань, як покладання основної ваги зі збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів на уроки „Основи здоров'я” та фізичної культури. Проте в деяких відповідях згадувалася також позаурочна робота (виховні години відповідної тематики), а також проведення пропаганди здорового способу життя серед батьків.

Загалом же відповіді студентів за результатами анкетування засвідчили:

– доволі помітна кількість (24,5%) студентів не має чіткого уявлення щодо сутності поняття „технологія” як узагальнюючого засобу сукупності певних прийомів, форм і методів роботи щодо збереження і зміцнення здоров'я молодших школярів (називалися окремі, не пов'язані між собою методи, способи, прийоми такої роботи);

– 33,2% студентів подавали чітке формулювання сутності здоров'язбережувальних технологій, але не могли назвати способи їх використання в початковій школі.

Решта студентів дала правильні відповіді на запитання анкети. Тобто вони мали ґрунтовні знання як щодо сутності здоров'язбережувальних технологій, так і щодо способів їх використання у навчально-виховному процесі початкової школи.

Мотивація на використання здоров'язбережувальних технологій – один з основних показників підготовленості до їх використання у своїй професійно-педагогічній діяльності. Вона становить систему індивідуальних, вибіркового зв'язків особистості з різними явищами педагогічної реальності, які сприяють або, навпаки, загрожують здоров'ю, у нашому випадку здоров'ю молодших школярів.

Одержані нами результати педагогічної діагностики засвідчили, що чітке усвідомлення студентами актуальності та необхідності використання здоров'язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності характерне для 23,4% майбутніх учителів, часткове усвідомлення – для 45,3% майбутніх учителів; відсутність такого усвідомлення зафіксована у 31,3% майбутніх учителів.

Підготовленість студентів до використання здоров'язбережувальних технологій за результативним, операційним та оцінним компонентами визначалася в процесі цілеспрямованих педагогічних спостережень під час педагогічної практики відповідно до визначених нами показників.

Аналіз та узагальнення результатів за всіма напрямками педагогічної діагностики дало змогу схарактеризувати рівні підготовленості майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи: високий, середній і низький.

Високий рівень. Студент: усвідомлює актуальність та важливість використання здоров'язбережувальних технологій, виявляє стійке прагнення до здобуття відповідних знань і вмінь, удосконалення необхідних особистісних і професійних якостей; має ґрунтовні, систематизовані знання щодо використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності; володіє практичними вміннями і творчим підходом до самостійного використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності, рефлексує свої дії, виявляє стійке позитивне ставлення до діяльності, спрямованої на здоров'язбереження молодших школярів, що базується на суб'єкт – суб'єктній взаємодії.

Середній рівень. Студент: загалом усвідомлює важливість використання здоров'язбережувальних технологій, виявляє ситуативне прагнення до здобуття відповідних знань і вмінь, удосконалення необхідних особистісних і професійних якостей; має несистематизовані знання щодо використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності; володіє практичними вміннями, але надає перевагу репродуктивному підходу до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності, рефлексує свої дії, виявляє ситуативне ставлення до діяльності, спрямованої на здоров'язбереження молодших школярів, що базується на суб'єкт – суб'єктній взаємодії.

Низький рівень. Студент: не усвідомлює важливість використання здоров'язбережувальних технологій, не виявляє прагнення до здобуття відповідних знань і вмінь, удосконалення необхідних особистісних і професійних якостей; має фрагментарні знання щодо використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності; частково володіє практичними вміннями, тому надає перевагу наслідуванню у використанні здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності, не рефлексує свої дії, виявляє ситуативне ставлення до діяльності, спрямованої на здоров'язбереження молодших школярів, переважно дотримується суб'єкт – об'єктної взаємодії.

Диференційний показник підготовленості майбутніх учителів до використанні здоров'язбережувальних технологій вираховувався за формулою:

$$ДП = \frac{м + з + оп + р + о}{5}, \text{ де:}$$

м – мотиваційний компонент, з – змістовий компонент, оп – операційний компонент, р – результативний компонент, о – оцінний компонент.

У відсотковому вимірі розподіл майбутніх учителів початкової школи за рівнями підготовленості до використання здоров'язбережувальних технологій мав такий вигляд: високий рівень – 25,5% студентів, середній рівень – 46,7% студентів, низький рівень – 27,8% студентів.

Отже, проведений нами констатувальний етап експерименту засвідчив, що більшість майбутніх учителів не володіє достатнім рівнем підготовленості до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи. Це зумовлює необхідність розробки педагогічних умов, орієнтованих на підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів у досліджуваному напрямі.

Список використаних джерел:

1. Вишневський В. А. Здоровьесбережение в школе (педагогические стратегии и технологии) / Вишневский В. А. – М., 2002. – 270 с.
2. Коваль Л. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова : [монографія] / Людмила Коваль. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 375 с.
3. Кривошеєва Г. Л. До проблеми формування культури здоров'я студентів університету / Кривошеєва Г. Л. : зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного інституту ім. П. Д. Осипенко (Педагогічні науки): У 2-х частинах. – Бердянськ, 2002. – Частина 2. – С.171 – 178.]
4. Куваева М.М. Формирование готовности будущего учителя технологии и предпринимательства к использованию здоровьесберегающих образовательных технологий: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Куваева Марина Михайловна. – Магнитогорск, 2010. – 186 с.

Лишенко Г.П.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри початкової освіти та
методик природничо-математичних дисциплін

Педагогічного інституту Київського університету
імені Бориса Грінченка

Верещак Г.В.,

магістранта Педагогічного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ШКОЛЯРІВ

***Анотація.** У статті розкрито зміст понять «пізнавальна діяльність», «активізація пізнавальної діяльності», «пізнавальна активність»; розглянуто основні умови активізації пізнавальної діяльності на уроках математики.*

***Ключові слова:** пізнавальна діяльність, компетенція, компетентність, математична компетенція, активізація пізнавальної діяльності, пізнавальні активності дитини.*

